

Lagspelare på alla plan

För Marie Lagerquist handlar forskning om att ha ett bra team

GU NÄRA MÅLET

**Kvinnosatsning
gav resultat**

SID 4

448 MILJONER ÖVER

**Hur ligger din
institution till?**

SID 14

ÖVERDRIVEN CENTRALISERING

**Universiteten offer
för globala trender**

SID 16

Högre utbildning en investering för individ och samhälle

VÄRDET AV HÖGRE UTBILDNING diskuteras en hel del just nu. Å ena sidan framhålls både betydelsen av kunskap i dagens och framtidens samhälle och behovet av breddad rekrytering och livslångt lärande. Inte minst från vår nya minister för högre utbildning och forskning, Helene Hellmark Knutsson.

Å andra sidan finns de som hellre skriver och talar om att dagens studenter saknar läs- och skrivförmåga, att Pisa-raset nu nått även högskolan samt att studenter inte ska välja efter intresse utan efter vad som passar på dagens arbetsmarknad. En ledare i Göteborgs-Posten menade nyligen dessutom att studenterna inte tar studierna på allvar eftersom de uppfattas som gratis. Något som skulle kunna förändras om studierna blev avgiftsbelagda, enligt samma ledare.

ATT VÄRNA kunskapens värde för individen och för samhället är ett viktigt samhällsansvar. Högre utbildning ska vara tillgänglig för den som vill och är motiverad, oavsett social och ekonomisk bakgrund. Att bredda rekryteringsbasen till universitet och högskolor kommer att kräva en del insatser, men här är det viktigt att komma ihåg att det är en investering och inte en kostnad för samhället.

Om vi menar allvar med att högre studier ska vara ett alternativ för alla, är införande av generella studieavgifter inte lösningen. Istället för breddad rekrytering skulle det riskera att spä på den idag ökande sociala snedrekryteringen till högre utbildning. I ett samhälle som har som mål att bekämpa utanförskap och segregation är utbildning en nyckelfaktor. Och då menar jag självklart inte bara högre utbildning.

FOTO: JOHAN WINGBORG

Alla barn har rätt att få en grundläggande utbildning och särskilt viktigt är att de lär sig att läsa och skriva. Utan att kunna läsa och skriva är det omöjligt att tillägna sig andra ämneskunskaper och så småningom kanske gå vidare till högre studier. Ett fungerande språk är också det redskap som varje medborgare behöver för att förstå sammanhang och kunna delta i ett demokratiskt samhälle. Högre utbildning ger studenter de verktyg som krävs för att forma och utveckla framtidens samhälle – kritiskt förhållningssätt, analytisk förmåga och förmågan att sätta in kunskap i ett sammanhang.

EN HÅLLBAR SAMHÄLLSUTVECKLING kräver många olika kompetenser. För att kunna hantera globala samhällsutmaningar som exempelvis klimat och miljöhot, segregation, våldsbejakande extremism, vikande skolresultat, inskränkt yttrande- och pressfrihet eller något annat, räcker det inte med ämnen som teknik, medicin och ekonomi. För att skapa sammanhang och helhet i lösningarna måste även humaniora, konst och samhällsvetenskap finnas med. Det är min förhoppning att regeringen håller fast vid sin plan att fortsatt satsa på den högre utbildningen och samtidigt låta humaniora, konst och samhällsvetenskap få ta plats för att skapa bredd och mångfald.

FRÅN ARBETSGIVARHÅLL hävdas det rätt ofta att universitet och högskolor har svårt att matcha arbetsmarknadens behov. Här tror jag att vi som universitet kan bli bättre på att belysa hur studenter som på papperet inte har exakt den utbildning eller kompetens som efterfrågas, mycket väl kan vara precis den person som behövs. Tillsammans med arbetsgivarna måste vi också vara på tå och försöka förstå vad som kommer att bli morgondagens behov. För att öppna för det livslånga lärandet och då inte minst för individer som kommer från andra länder med andra utbildningssystem är det dessutom viktigt att samhället blir bättre på att validera kunskap.

Ja, det finns många aspekter på högre utbildning. Framför allt är det en investering för framtiden.

Pam Redman

GUJOURNALEN

 EN TIDNING FÖR GÖTEBORGS
UNIVERSITETS MEDARBETARE

April

CHEFREDAKTÖR & ANSVARIG UTGIVARE
Allan Eriksson 031 - 786 10 21
allan.eriksson@gu.se

REDAKTÖR & STF ANSVARIG UTGIVARE
Eva Lundgren 031 - 786 10 81
eva.lundgren@gu.se

FOTOGRAF OCH REPRO
Johan Wingborg 031 - 786 29 29
johan.wingborg@gu.se

GRAFISK FORM & LAYOUT
Anders Eurén 031 - 786 43 81
anders.euren@gu.se

MEDVERKANDE SKRIBENTER
Fatima Grönblad och Helena Svensson

KORREKTUR
Robert Ohlson, Välskrivet i Göteborg

ADRESS
GU Journalen,
Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg

E-POST
gu-journalen@gu.se

INTERNET
www.gu-journalen.gu.se

UPPLAGA
5 500 ex

ISSN
1402-9626

UTGIVNING
6-7 nummer/år
Nästa nummer ute i mitten av maj 2015

MANUSSTOPP
20 april 2015

MATERIAL
För obeställt material ansvaras ej
För ej signerat material ansvarar
redaktionen

Citera gärna, men ange källan

ADRESSÄNDRING
Gör skriftlig anmälan till Ingalill Allvin,
inga-lill.allvin@gu.se

OMSLAG
Marie Lagerquist, forskar om bensköhet
Foto: Johan Wingborg

TRYCKERI
Billes Tryckeri AB

**GÖTEBORGS
UNIVERSITET**

REKTOR HAR ORDET

- 2 Låt humaniora, konst och samhällsvetenskap få ta mer plats.

NYHETER

- 4 Satsning på kvinnliga lektorer har lett till fler professorer.
5 Bäst betalt på manliga fakulteter.
6 12 projekt går vidare i UGOT Challenges.
7 Humanister kritiska till evenemangstänk.
8 Låsta positioner mellan institution och dekan.
9 Storsatsning på digitalt språkprojekt.
10 GU går över till elektronisk röstning i vårens val.
11 För femte gången tas tempen på GU.
12 Fler flygresor kan försvåra klimatmål.
13 Socialt arbete räddar Centrum för urbana studier.
14 Vad gör institutionerna åt det stora överskottet inom utbildning?

SAMTAL MED

- 16 Ökad centralisering är fel väg att gå, menar Barbara Czarniawska.

PROFLEN

- 18 Spela fotboll stärker benen, förklarar Marie Lagerquist.
21 Lyckad start för kurs i humanjuridik.

REPORTAGE

- 22 Autoimmuna sjukdomar kan ha samma orsak, menar Åsa Torinsson Naluai.
24 Samverkan med organisationer har väckt de viktigaste forskningsfrågorna.
26 Tyrone Martinsson ägnar sig åt refotografering.
28 GU:s skallfynd på Gotland finns här.
30 Anne Hormes saknar vintern på Svalbard.

DEBATT

- 31 Spionen hotas av nedläggning.
32 Demokratiskt vakuüm och dekanvälde.
33 Gunnar Bergh försvarar emeritusreform.

PÅ SLUTET

- 35 Världens första statsvetarpodd!

18

Fotboll och forskning

Marie Lagerquist har två stora intressen.

16

Universitetsmode

Vi borde stå emot globala trender, säger Barbara Czarniawska.

26

Refotografering

Tyrone Martinsson fotar gamla vyer på nytt.

30

Nio år på Svalbard

Anne Hormes saknar de månljusa nätterna.

28

Skallar och ben

Makabra fynd i förråd.

Redaktionen: Värna en oberoende studenttidning!

VAD KOMMER ATT HÄNDA med Göteborgske Spionen? I dagsläget prenumererar Göteborgs universitet på tidningen för samtliga studenter och anställda. Nu finns ett förslag om att de 1,8 miljoner kronor detta kostar istället ska fördelas till studentkårerna. De bestämmer sedan vart pengarna ska gå, kanske till Spionen, kanske till något helt annat. Samtidigt som vi förstår att kårerna har ont om pengar och kan ha andra viktiga prioriteringar, menar vi att en oberoende tidning, som utifrån ett studentperspektiv kri-

tiskt granskar universitetet, är oerhört betydelsefullt. Ett universitet behöver debatt där många skilda röster hörs. Dessutom tror vi att Spionen också spelar en viktig roll som mötesplats för olika sorters studenter, som utan den gemensamma tidningen inte skulle få veta särskilt mycket om varandra.

I DETTA NUMMER skriver tre ledamöter i Spionens styrelse om vikten av en oberoende studenttidning. Utöver detta publicerar vi flera andra inlägg, bland annat från institutionen för

biologi och miljövetenskap som tar upp frågor om styrformer och demokratiskt inflytande. Å ena sidan ska medarbetarna höras vid val, å andra sidan har dekaner och prefekter stor bestämmanderätt. Medarbetarna skriver bland annat: "De stolta deklarationer om demokrati och kollegialt styre man kan läsa om i universitetets policy- och styrdokument står alltså mot en krass verklighet: medinflytande kan tillåtas när det passar, men är inte på något sätt självklart."

Men Göteborgs universitet är inte

unikt på något sätt. Linjestyrningen är på modet även internationellt. Men som Barbara Czarniawska uttrycker det, trender kommer och går. Just nu är centralisering och ranking på modet och båda utgör en stark global trend. Snart kanske pendeln slår tillbaka. Än är det dock inte mycket som tyder på det. Det faktum att universitetet följer trender, som alla andra, bör mana till eftertanke och framför allt motstånd.

Fler kvinnliga professorer

Göteborgs universitets rekrytering av kvinnliga professorer går framåt. GU är nära regeringens mål om 40 procent, men vägen mot en jämställd topp är lång.

REGERINGENS MÅL ÄR att GU ska rekrytera minst 40 procent kvinnliga professorer under perioden 2012–2015. Genomsnittet för de tre första åren ligger på 37 procent.

– Vi har goda möjligheter att klara målet. De senaste åren har vi gjort en rejäl satsning på alla nivåer inom universitetet, säger prorektor Helena Lindholm Schulz.

En förklaring till framgångarna har varit den särskilda satsningen inom ramen för det som kallas Professorsprojektet, menar hon.

– Projektet har inte utvärderats än men jag är övertygad om att det har haft stor betydelse. Från början var drygt 60 kvinnor från samtliga fakulteter med. Jag är imponerad över hur aktivt och engagerat alla har jobbat med detta.

GU:s modell är hämtad från universitetet i Tromsø som gått från att ha varit sämst till att bli bäst i Norge på att rekrytera kvinnliga professorer.

Projektet har gått ut på att få kvinnliga lektorer och forskare att snabbare bli klara med sin befordran. Sammanlagt har 13 miljoner kronor avsatts till projektet. Finansieringen kommer från samtliga nivåer i systemet.

- PREFEKTEN HAR FÅTT i uppgift att identifiera vilka kvinnor som ligger nära gränsen för att bli befördrad till professor och de utvalda kvinnorna har fått komma in med en provansökan som granskas av en extern bedömare. Utifrån denna har prefekten erbjudit dem en möjlighet att under en begränsad tid koncentrera sig på sin forskning eller att gå en högskolepedagogisk kurs för att meritera sig. Det har inte varit frågan om att skapa en gräddfil, utan det ställs samma krav på deras färdiga ansökningar som på alla andras.

Hittills har 30 kvinnor i projektet blivit befordrade till professorer. Ytterligare 26 väntas bli befordrade i år.

En annan förändring är att universitetet numera aktivt letar efter lämpliga kvinnliga kandidater, nationellt och internationellt, varje gång en professur utlyses, och uppmanar dem att söka tjänsten. Målet är att det ska finnas kandidater av båda könen i varje tillsättningsärendet. Finns det inga kvinnor behöver kanske utlysningstexten jobbas om.

Men det är inte aktuellt med någon ny satsning, bedömer Helena Lindholm Schulz.

– Vi ska verka för ökad jämställdhet men

vill helst inte göra riktade åtgärder även om det fanns goda skäl att göra en särskild satsning den här gången. Vi diskuterar olika sätt att gå vidare. Rektor har nyligen fattat beslut om en ny jämställdhets- och likabehandlingsplan som innebär att arbetet ska integreras i verksamheten snarare än att vara ett eget spår. Det gäller att få in tänkandet i allt vi gör. En annan idé kan vara att utveckla någon form av mentorskap för yngre forskare, för både män och kvinnor.

En fråga som diskuterats flitigt på senare tid är hur kvinnor bedöms i bidragsansökningar.

– Detta har bland annat uppmärksamats av VR. Ett dilemma med excellenssatsningar är att det oftast är män som kommer ifråga. Vi måste bli mer medvetna om processer och hur vi värderar det som kvinnor respektive män faktiskt gör.

Exempelvis ses det ofta som en merit om män har sampublicerat mycket medan det för kvinnor ibland ses som tecken på osjälvständighet.

MEN TROTS ATT fler har rekryterats ligger andelen kvinnliga professorer totalt sett endast på 27 procent.

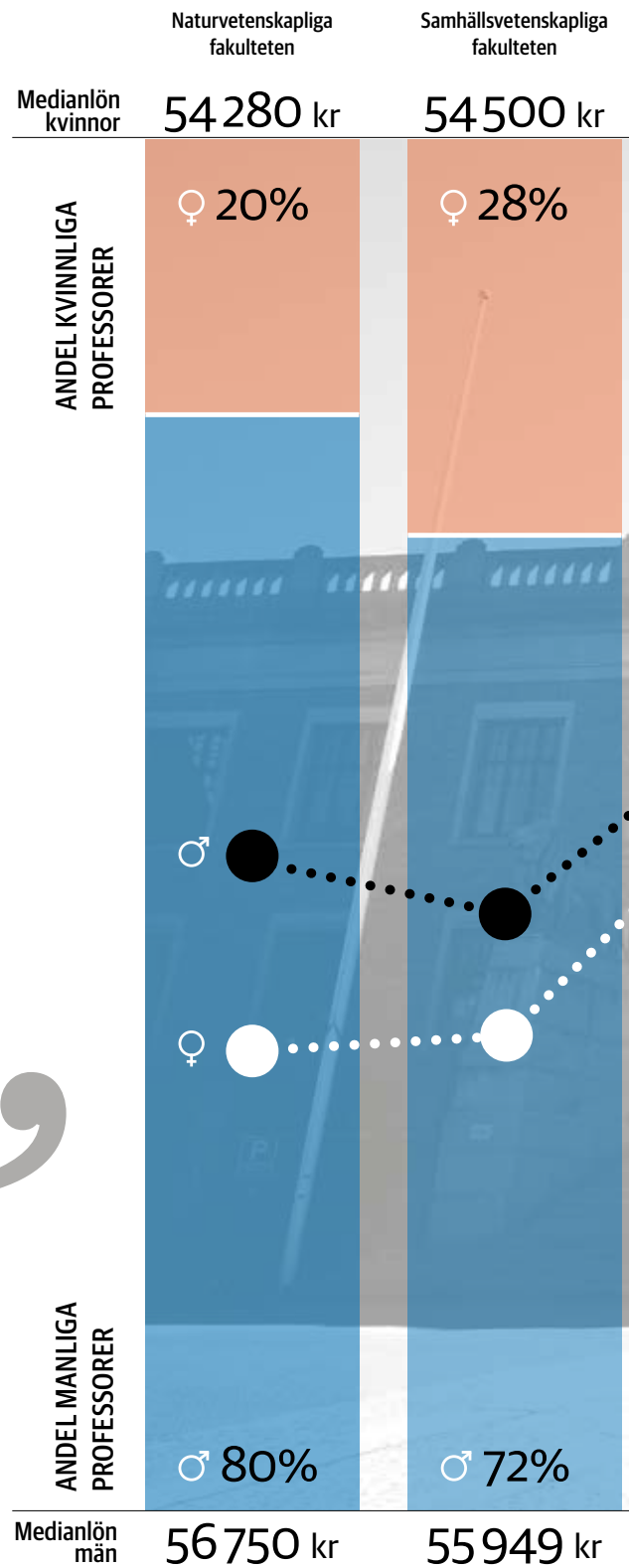
– Att det inte har hänt så mycket på totalen är så klart frustrerande. Den långsiktiga målsättningen är att det ska bli jämställt, alltså 40/60 procent. Om vi inte gör något alls kommer det att ta väldigt lång tid innan det jämnas ut. Det är inte heller så att bara för att majoriteten är kvinnor som utbildar sig vidare så kommer problemen sig själva utan det krävs en djup grad av medvetenhet. Det finns idéer om hur vi ska nå dit. Jag tror att det är viktigt att medvetandegöra jämställdhet på olika sätt i hela verksamheten. Men det utesluter inte att vi på sikt kan göra särskilda satsningar, menar Helena Lindholm Schulz som påpekar att hon är särskilt bekymrad över det växande gapet i utbildningsnivå mellan män och kvinnor.

– På studentsidan är det ett stort samhällsproblem att så många unga män står utanför högre utbildning. Det är ett minst lika stort problem som andelen kvinnliga professorer. Därför kommer vi inom kort att lägga fram ett förslag för att bredda rekryteringen.

ALLAN ERIKSSON

»Det gäller att få in tänkandet i allt vi gör.«

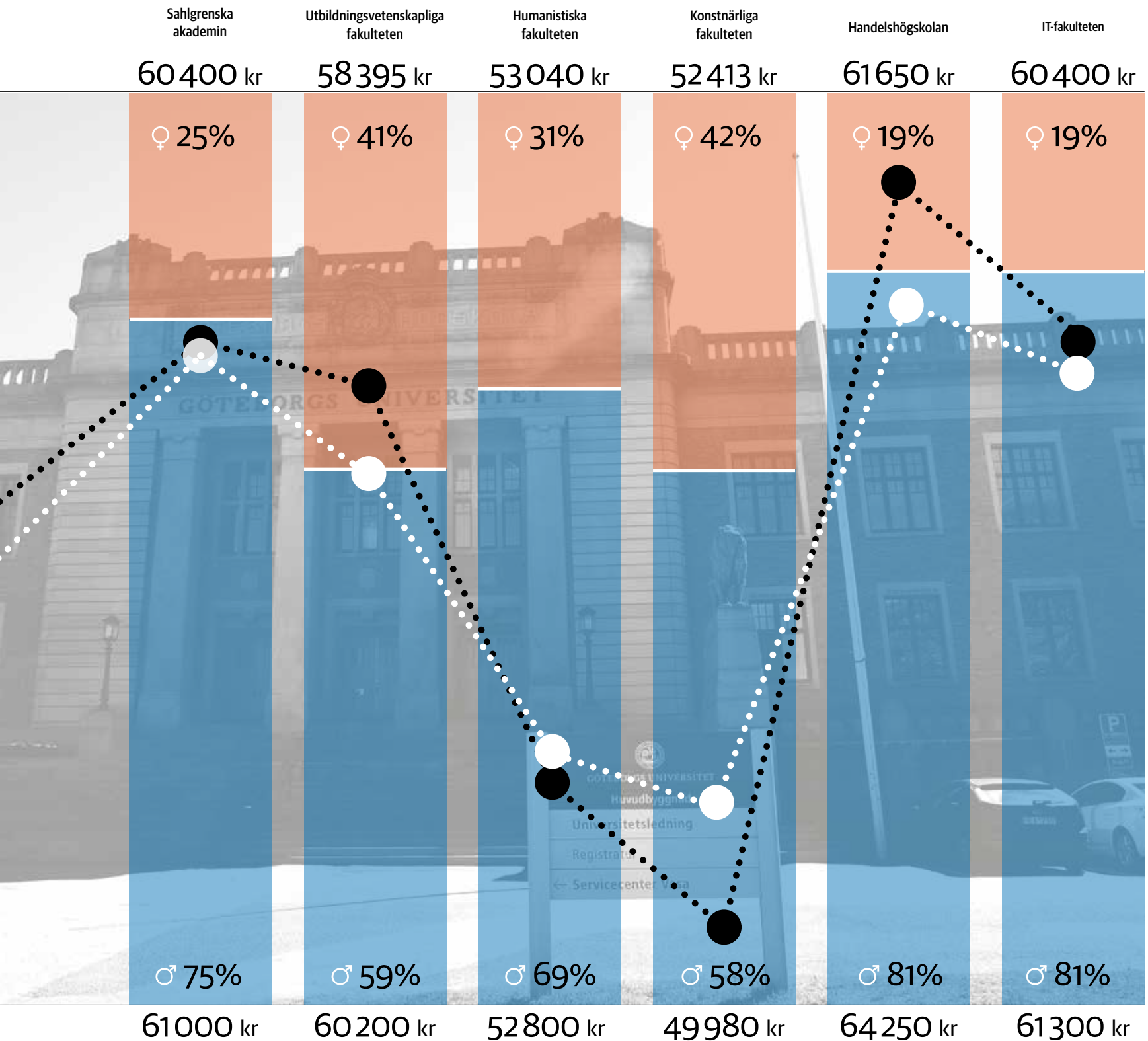
HELENA LINDHOLM SCHULZ

– Det unika med vår satsning är att den har genomstrukturerat hela ledningsnivån och inte bara byggt på att individen ska komma in med en ansökan, säger prorektor Helena Lindholm Schulz.

FAKTA

Sett till universitetet i stort är könsfördelningen relativt jämn. Bland anställda är andelen kvinnor 58 procent medan kvinnorna är i majoritet inom grundutbildningen. Men när man tittar närmare på siffrorna är det dock stora skillnader inom vilka positioner som män och kvinnor har sina anställningar: 77 procent av all administrativ personal är kvinnor medan 73 procent av alla professorer är män.

Mer i plånboken där männen finns

Det kan skilja över 10 000 kronor i medianlön mellan en professor i konst och en professor i nationalekonomi. Löneläget tenderar att vara högre på mansdominerande fakulteter, visar en granskning som GU Journalen har gjort.

PÅ EN ÖVERGRIPANDE nivå är det ingen större skillnad mellan kvinnors och mäns professorslöner men skillnaderna blir tydligare när man går längre ner och jämför de olika fakulteterna. Vår granskning visar att löneläget generellt är högre på fakulteter som har fler män.

IT-fakulteten och Handelshögskolan, där andelen kvinnor bara är

19 procent, har det högsta löneläget på GU. Allra högst löner har professorerna på Handelshögskolan med en genomsnittlig medianlön på 64 175 kronor. Konstnärliga fakulteten, som har störst andel kvinnliga professorer, ligger i botten med en medianlön på 51 400 kronor och strax därefter kommer Humanistiska fakulteten med en medianlön på 53 040 kronor.

På Naturvetenskapliga fakulteten tjänar männen i snitt 2 470 kronor mer än kvinnorna. På Handelshögskolan är löneskillnaden 2 400 kronor. I kartläggningen sticker en fakultet ut: Utbildningsvetenskapliga fakulteten, med 41 procent kvinnliga professorer, har den tredje högsta medianlönen.

Är det rimligt att det är så pass stora löneskillnader inom en och samma yrkesgrupp?

– Jag vill inte gå in på lönepolitiken utan konstaterar att skillnaderna är historiskt uppbyggda och att det delvis beror på att löneläget är högre på starkt mansdominerade fakulteter som har en annan arbetsmarknad och en konkurrensutsatt omvärld. Skillnaderna är dock svåra att rätta till på kort sikt, säger prorektor Helena Lindholm Schulz.

Vilket ansvar har universitetsledningen för att jämna ut gapet?

– Vi har ett ansvar för att ha en saklig lönesättning och principen är lika lön för lika arbete. Vart tredje år gör vi

en lönekartläggning som syftar till att jämna ut osakliga skillnader, både på grupp- och individnivå. Nästa blir klar nu i vår.

FAKTA

Statistiken jämför medianlönerna med könsfördelningen för professorer på universitetets fakulteter. Den visar en tendens till att lönerna generellt är högre på de fakulteter som har störst andel män. Uppgifterna är hämtade ur lönesystemet i februari 2015. Den avser samtliga professorer och inkluderar även seniorprofessorer och gästprofessorer (dock ej adjungerade professorer).

ILLUSTRATION: KRISTINA EDGREN

12 projekt går vidare

Av 78 ansökningar till UGOT Challenges, Göteborgs universitets storsatsning på globala utmaningar, har nu 12 gått vidare till en sista utvärdering.

– Gallringen har varit stenhård och endast de projekt som fått allra högsta poäng har gått vidare, förklarar vicerektor Staffan Edén. Men endast fyra av de projekt som finns kvar leds av en kvinna.

DRYGT 100 intresseanmälningar kom in när utlysningen öppnade i somras vilket ledde till totalt 78 ansökningar.

– Jag fick en lätt chock över att intresset var så stort, men det är förstås jätteroligt, förklarar Staffan Edén, vicerektor med ansvar för forskningsfrågor.

Nu har hela 22 sakkunniga från nio länder gjort den första gallringen av de projekt som går vidare i bedömningsprocessen.

– Vi har letat sakkunniga över hela världen. De sakkunniga har fått tydliga instruktioner om vad de ska titta på, alltså breda ämnesområden om viktiga samhällsproblem. Många har uttryckt beundran över att Göteborgs universitet tar av sina

egna medel för att göra en sådan här utlysning, så vitt vi vet är detta unikt. Lärosäten över hela världen pratar om vikten av att lösa stora samhällsproblem men vi gör något konkret.

ALLA ANSÖKNINGAR HAR delats in i tre breda grupper efter samhällsutmaningens fokus: de som kretsar kring hälsa, samhällsvetenskap/humaniora eller naturvetenskap/miljö. Varje panel har fått välja ut 6–7 ansökningar som gått vidare till slutbedömning av universitetets internationella rådgivare.

– Samtliga 78 ansökningar har fått ett sakkunnigutlåtande samt rekommendationer om hur de kan jobba vidare, förklarar

Staffan Edén. Det har varit mycket arbete, inte minst logistiskt, med att kolla texter och skicka fram och tillbaka till sakkunniga. GU:s forskningsrådgivare har verkligen gjort ett jättejobb!

Några forskare har varit med på flera projektansökningar, en finns med på hela sju projekt.

Stefan Edén

»Jag fick en lätt chock över att intresset var så stort ... «

– Det står var och en fritt att lämna in flera ansökningar men risken är att man splittrar sig. Och med tanke på det stora åtagande det innebär att leda ett centrum kan en enskild forskare bara vara huvudansvarig i ett enda projekt.

Förhoppningen är att de forskare som inte gått vidare ändå tycker att ansökningsförfarandet varit givande, säger Staffan Edén.

– De har fått möjlighet att etablera nya kontakter och undersöka intressanta idéer. I många fall borde det finnas förutsättningar att använda detta i andra sammanhang, exempelvis inom EU-programmet Horisont 2020.

De 12 forskningsledare vars projekt nu gått vidare är samtliga, utom en, professorer. Bland dem finns kända namn som Thomas Sterner, Ingmar Skoog, Joakim Larsson och Kristina Sundell.

– Det är väldigt roligt att så många kända forskare engagerat sig och att representanter från samtliga fakulteter varit med. Men det här är inte en satsning på enbart etablerade forskare; eftersom projekten är så stora och ska pågå under sex år, kommer de att ge möjlighet även för yngre forskare att meritera sig.

Av de 78 ansökningar som bedömdes hade 42 procent kvinnliga forskningsledare. Av de 12 som nu är kvar leds bara 4 av kvinnor, alltså 33 procent.

– Jämställdhet har förstås varit viktigt under bedömningsarbetet. Jag tycker nog ändå att vi fått en hyfsad andel kvinnor men det kan förstås diskuteras, säger Staffan Edén.

NU GÄLLER DET för de projekt som gått vidare att göra en riktigt bra ansökan till sista omgången. Den ska vara inne 17 september.

– Varje projekt som gått vidare får ett planeringsbidrag. Rektor fattar slutgiltigt beslut i november och finansiering kommer att ges till mellan fem och tio projekt.

**EVA LUNDGREN
OCH ALLAN ERIKSSON**

UGOT CHALLENGES

University of Gothenburg Centres for Global Societal Challenges är en satsning på 300 miljoner kronor som Göteborgs universitet fattade beslut om i juni förra året. I ett första skede kom 103 intresseanmälningar in. Dessa reducerades sedan till 78 ansökningar som nu har bedömts av 22 sakkunniga samt av Göteborgs universitets internationella rådgivare: Iain Robinson, Arild Underdal samt Krista Varantola. De 12 ansökningar som går vidare får nu planeringsanslag för att kunna skriva en ansökan som ska vara inne senast 17 september. Beslut kommer i november.

FOTO: JOHAN WINGBORG

Humanisterna protesterar

Gärna mer öppenhet. Men inte på bekostnad av forsknings- och studiemöjligheter. Så skulle man kunna sammanfatta flera reaktioner på planerna att bygga om Humanistiska biblioteket.

Nu kommer särskilda referensgrupper att bildas där forskare och lärare inom humaniora och konst ska kunna framföra sina synpunkter.

ÖPNNA ARENOR, kafé, 750 läsplatser samt bibliotekspersonal i särskilda informationszoner, det är några planer för framtidens humanistiska bibliotek som också blir ett bibliotek för konst och musik. Samtidigt är flera humanistiska forskare kritiska, dels för att de inte fått vara med under planeringsprocessen, dels för att tillgängligheten till boksamlingarna riskerar bli sämre.

Enligt det förslag som just blivit klart, *Framtidens bibliotek*, ska nämligen böcker som inte används så ofta förvaras i en depå på Hisingen. Väntetiden på beställda böcker är idag högst tre timmar. Att beställa från en depå kommer att ta ett dygn eller mer.

IDAG STÅR OCKSÅ många böcker i öppna hyllor där forskarna själva kan leta. Yvonne Leffler, professor i litteraturvetenskap, är en av flera humanister som påpekar fördelarna med att själv kunna leta böcker.

– Det man redan vet att man efterfrågar är lätt att söka i katalogerna, men om böckerna står i de tillgängliga hyllorna kan man stöta på oväntade titlar. Det underlättar också för personalen att inte behöva plocka fram böcker som man kanske inte ens vill låna, utan bara kolla ett citat eller läsa en not i. Biblioteket är

vår motsvarighet till medicinernas och naturvetarnas laboratorium, det är där vårt primära forskningsmaterial finns och det är där en stor del av vår grundforskning bedrivs.

Universitetsbibliotekarie Berith Backlund menar att samarbetet mellan forskare/studenter och bibliotekspersonal försvåras betydligt om stora delar av samlingarna finns i depå.

- OM BÖCKERNA istället är magasinerade i huset kan bibliotekarierna lätt konsultera dem för specifika forskningsfrågor.

UB är dessutom ett av Sveriges bästa humanistiska bibliotek, som lockar forskare till Göteborgs universitet och framhålls vid olika utvärderingar, påpekar Maria Sjöberg, professor i historia.

– För forskare och studenter är biblioteket en arbetsplats, inte ett evenemangshus. Förlängda öppettider, depåverksamhet samt arrangemang på öppna arenor innebär också en kostnad.

Överbibliotekarie Margareta Hemmed påpekar dock att UB måste skicka viss litteratur på depå, oavsett hur det nya biblioteket kommer att utformas.

– Idag har vi fem mil hyllor med böcker och samlingarna bara ökar. De flesta volymer står

Johan Öberg berättade om planerna under ett nästan fullsatt möte den 26 mars.

»För forskare och studenter är biblioteket en arbetsplats.«

MARIA SJÖBERG

i slutna magasin sex våningar under marken, det är faktiskt en mindre del som står i öppna hyllor. Alternativet till depå är gallring, men det tycker våra forskare är en mycket sämre lösning.

NÅGRA YTTERLIGARE resurser för UB blir dock det inte.

– Men eftersom Konstnärliga fakultetens båda bibliotek kommer hit blir det ändå en resursförstärkning som kan användas på olika sätt, förklarar Margareta Hemmed. Och tanken med det nya biblioteket är bland annat

Till en början var tanken att flytta Humanistiska biblioteket till gamla hovrätten men så blir det inte, biblioteket blir kvar.

att, i linje med Vision 2020, sänka trösklarna in till universitetet och öka tillgängligheten.

Flera forskare menar också att ett nytt UB måste ses i relation till vad som kommer att hända för övrigt runt Näckrosparken.

– Kaféer och arenamiljöer ska väl finnas och utvidgas på Humanisten och Artisten också? påpekar Åsa Arping, docent i litteraturvetenskap. Behövs det då ytterligare ett kafé på UB och ännu fler arenor för publika event? Och är detta uppgifter som ett forskningsbibliotek ska prioritera?

Projektledaren Johan Öberg menar att ett kafé kommer att uppta en väldigt liten yta på UB och att det inte kan ses som en motsättning till bokhyllor och arbetsplatser.

– Tanken är att skapa ett bibliotek som är öppet för studenter och forskare även från andra delar av universitetet samt för allmänheten. Även de som inte omedelbart vet vart man ska vända sig på ett forskningsbibliotek ska känna sig välkomna. UB har redan andra öppettider än institutionerna, och de kanske kan utökas exempelvis på kvällar och helger. Därför är det viktigt även med ett kafé på UB.

NU KOMMER EN referensgrupp att tillsättas med forskare/lärare, doktorander och studenter från Humanistiska fakulteten. Också en konstnärlig referensgrupp är på gång.

– Forskarna och lärarna borde kanske ha varit med redan när projektet startade för ett år sedan, förklarar Johan Öberg. Referensgrupperna får möjlighet att sätta sig in i planeringsalternativen och kan framföra synpunkter. Sådant vill biblioteket ta del av.

EVA LUNDGREN

Låsta positioner på BIOENV

FOTO: GÖRAN OLOFSSON

Vem blir prefekt på institutionen för biologi och miljövetenskap den 1 juli? Enligt de förslag som kommit in vill medarbetarna ha kvar sin nuvarande prefekt.

Fakultetsledningen säger dock nej.

BIOENV (institutionen för biologi och miljövetenskap) bildades genom en sammanslagning av tre institutioner 2012. Nu står man inför en ny stor förändring. Cirka en tredjedel av medarbetarna kommer att lämna institutionen den 1 juli för att ingå i den nybildade institutionen för marina vetenskaper. Samtidigt pågår en konflikt om vem som ska bli prefekt för nya BioEnv.

DEKAN ELISABET AHLBERG har meddelat att hon inte kommer att acceptera den nuvarande prefekten, Ingela Dahllöf.

Samtidigt har institutionens valberedning, som leds av professor Malin Celander, visserligen fått in ett sextiotal prefektförslag men alla med samma namn: Ingela Dahllöf. Dessutom har 13 olika förslag på proprefekt kommit in men ingen av dessa vill ställa upp som prefekt.

Beredningsgruppen förklarar nu att man står inför en omöjlig situation.

Vid ett stormöte den 18 mars upprepade fakultetsledningen skälen till att nuvarande prefekt inte kan bli omvald:

– Institutionen hade ett överskott på drygt 6 miljoner kronor 2012, förklarade Elisabet Ahlberg. Idag har man istället ett underskott på 23 miljoner. Det är framför allt inom forskning och forskarutbildning som institutionen går back. Problemet är dock inte endast ekonomin i sig utan att prefekten inte kunnat lämna in en realistisk plan på vad man ska göra åt saken. Trots att fakultetsledningen gjort flera försök att diskutera ekonomin har det inte lett till någon åtgärd.

»Att handla rätt mot personalen och skapa en långsiktigt hållbar institution utan dolda skulder har varit viktigt för mig.«

INGELA DAHLLÖF

Ingela Dahllöf håller med om att det är mycket pengar, men påpekar att det rör sig om 10 procent av omsättningen. Hon menar också att institutionens förutsättningar inte varit de bästa.

– **DEN ADMINISTRATIVA** sammanslagningen av den nya institutionen var inte klar för rån 2013 och 2012–2014 förlorade BioEnv cirka 23 miljoner kronor i anslag bland annat på grund av nya fördelningsmodeller. Halvårsskiftet 2012 blev vi dessutom av med 3,5 tjänster inom ekonomi och personal som inte kunde ersättas eftersom det rådde anställningsstopp. Först våren 2013 fick vi ny personal som på allvar kunde sätta sig in i ekonomin. Då visade det sig att vi hade ett antal gamla förlustprojekt från tiden innan BioEnv bildades, motsvarande 8,5 miljoner kronor. Dessutom fanns ytterligare utgifter såsom medfinansiering av projekt som inte gjorts, samt skulder till vår personal som undervisat, betalt av externa projekt. Sammanlagda kostnader för gamla skulder och nedskärningar gick på 35–40 miljoner kronor. Ekonomin har dock vänt, för 2015 pekar prognosen på ett överskott och vid utgången av 2017 har vi också betat av skulden på anslagssidan.

Prodekan Ola Wetterberg påpekar att fakultetsledningen har respekt för de ekonomiska problem som institutionen brottats med. Men de ekonomiska uppgifterna från prefekten är inte rimliga, menar han.

– Minskningar i fakultetsanslag och utbildningsuppdrag uppgick till ett par, tre miljoner. Man kan inte räkna in avslut av tillfälliga satsningar som är planerade sedan lång tid, eller intäktsförändringar som balanseras av minskade utgifter. Oavsett hur man räknar är 23 miljoner långt från verkligheten.

HAN MENAR OCKSÅ att de flesta enheter vid fakulteten under den gångna perioden har haft ekonomiska problem med neddragningar i fakultetsanslaget.

– Flera institutioner har dock vidtagit kraftfulla åtgärder. Det har inte alltid varit populärt bland medarbetarna, men idag står de med en starkare ekonomi och är därmed bättre rustade inför framtiden.

INGELA DAHLLÖF hänvisar till vad som står i fakultetens årsrapporter från och med 2011.

– Våra verklighetsbilder har skiljt sig åt under en längre tid och jag har efterfrågat att vi gemensamt skulle få hjälp att reda ut detta, men så har inte skett.

Hon påpekar att ekonomin hade varit ännu sämre om hon inte vidtagit åtgärder, som dock varit av en annan art än dem som dekanen förordat, samt att hon dessutom har ett ansvar för att verksamheten inte ska hamna i en nedåtgående spiral.

– Att handla korrekt mot personalen och skapa en långsiktigt hållbar institution utan dolda skulder har varit viktigt för mig. Jag har exempelvis valt att inte avskeda lärare utan istället använda kommande pensionsavgångar. Det ekonomiska tidsperspektivet var detsamma för dessa åtgärder och jag bedömde att BioEnvs väg är bättre för verksamheten och arbetsmiljön.

EVA LUNDGREN

Stor satsning på e-vetenskap

Göteborgs universitet har blivit nationell samordnare av SWE-CLARIN, ett EU-projekt som ska göra digitala språkresurser tillgängliga för forskare inom en rad discipliner.

– Satsningen är på 50 miljoner kronor och innebär ett rejält lyft för svensk e-vetenskap, förklarar Lars Borin, föreståndare för Språkbanken.

SWE-CLARIN är den svenska delen av det europeiska projektet CLARIN. Det vänder sig till alla som jobbar digitalt med språk eller text, oavsett disciplin.

– Tänk Google Maps. Visst är det intressant att se helheten men sedan vill man ju hitta detaljerna också, som sitt eget lilla hus någonstans där nere. Frågan är då hur man gör, när det finns så otroligt mycket information. Det är det SWE-CLARIN ska hjälpa till med. Men till skillnad från Google, som visserligen ger svar på frågor men utan att tala om hur urvalet går till, vill vi hjälpa användarna både med att få veta vad som finns och med att sedan välja vad de vill fokusera på.

DET ÄR LARS BORIN som förklarar. Han är föreståndare för Språkbanken, som tillsammans med Svensk Nationell Datatjänst är de delar från Göteborgs universitet som ingår i projektet. Övriga medlemmar finns vid universiteten i Stockholm, Uppsala, Lund och Linköping, samt vid KTH och Riksarkivets Digisam.

– I takt med att allt fler områden digitaliseras, som vårt kulturarv, journaler, böcker och tidskrifter, blir det också allt viktigare att göra materialet användbart för forskningen. Den som exempelvis vill studera spridningen av ett speciellt uttryck kan ju inte själv söka igenom kanske hundratusentals böcker där uttrycket används. Istället kan SWE-CLARIN hjälpa till. Tanken är också att de olika medlemmarna ska komplettera varandra, Språkbanken är exempelvis bäst på skriven text medan KTH har experter på talteknologi.

Projektet har två syften: dels att göra digitala språkresurser som texter, lexikon, inspelningar av ljud och bild, tillgängliga för forskning, dels att utveckla nya verktyg för analys.

– Utveckling av nya metoder måste ske i samråd med användar-

na, därför vill vi ha kontakt med många olika sorters forskare. På så sätt gynnas båda parter: Vi hjälper forskarna samtidigt som de bidrar till att vårt fält blir rikare.

Lars Borin

Nina Tahmasebi

I FÖRSTA HAND vänder sig projektet till humanister och samhällsvetare. Men Lars Borin välkomnar användare inom alla relevanta discipliner.

– Ett exempel är medicinare som genom att undersöka tusentals journaler får kunskap om biverkningar eller läkemedelsinteraktion som de annars inte hade lagt märke till. Men analys av stora mängder text kan säkert vara användbart även inom andra fält.

Ett nytt utmanande område är exempelvis sociala medier, förklarar Nina Tahmasebi, forskare i språkteknologi.

– Det råder en spännande anarki på Twitter och Facebook där man inte är så noga med att följa alla regler och där grafiska element ofta ersätter ord. Problemet är dock att när meningar bryter mot den etablerade grammatiken eller ord sätts samman på oväntade sätt, blir det svårt för en dator att avgöra vad som är substantiv, verb eller något annat. Och uttryck som ersätts av en smiley går förstås inte att slå upp i lexikon.

INTRESSANT NOG finns en likhet mellan modernt språk i sociala medier och fornsvenska, påpekar Nina Tahmasebi.

– Svenska språket standardiserades först i början av 1800-talet. Innan dess fanns en stor variation, inte bara vad gäller stavning, utan också när det gäller ord och former. Språkbanken har cirka 4 miljoner fornsvenska

ord och det är spännande att se att mycket av det vi kan läsa i de sociala medierna idag är en variation som hela tiden funnits i vårt språk, men i bakgrunden, som nu blommar ut i det offentliga livet.

FÖR ATT FÅ MED modernt språk har Språkbanken samlat in material från bland annat två diskussionsforum: Familjeliv och Flashback. Det innebär ytterligare 7,5 miljarder ord som helt dominerar databasen generellt och i förkrossande grad det moderna materialet.

Men även många andra forskare intresserar sig för textmassor av olika slag. Bland annat har projektet inlett ett samarbete med opinionsforskare samt med forskare som undersöker det offentliga samtalet i relation till demokratiutvecklingen i Sverige.

– Vi blev godkända av VR redan 2013 men förhandlingarna om villkoren mellan VR och GU pågick nästan hela 2014. Som ett resultat av förhandlingarna ansökte Sverige om medlemskap i CLARIN i oktober 2014, vilket beviljades utan fördröjning. Att man till slut bestämde sig för satsningen är extra roligt i år eftersom Språkbanken fyller 40, förklarar Lars Borin.

Den 17 april arrangerar SWE-CLARIN en workshop där potentiella användare bjuds in att berätta vad de skulle vilja göra som inte går att studera idag

EVA LUNDGREN

SWE-CLARIN

Det stora europeiska infrastrukturprojektet CLARIN (Common Language Resources and Technology Infrastructure) syftar till att göra digitala språkresurser samt språkteknologiska verktyg tillgängliga för forskare inom alla discipliner, men särskilt inom humaniora och samhällsvetenskap. CLARIN har idag 13 medlemmar varav Sverige är en. Vetenskapsrådet har utsett Göteborgs universitet till nationell samordnare och ger ett stöd på 50 miljoner kronor fram till 2018.

Mer information finns på: www.sweclarin.se.

Göteborgs universitet växer

► **Antalet heltidsanställda** ökade med 51 under 2014 och antalet anställda är nu nära 6 000. Det framgår av universitetets årsredovisning som finns att läsa på medarbetarportalen.

Intäkterna ökade med drygt 200 miljoner kronor till 5,7 miljarder kronor. GU redovisade ett överskott på 51 miljoner kronor. Under 2014 minskade studentantalet (mätt i helårsstudenter) med drygt 638 jämfört med föregående år. Totalt hade GU 36 700 studenter (25 001 helårsstudenter) och 1 900 aktiva forskarstudenter.

Mer synligt på nätet

► **Göteborgs universitet** klättrade några platser och ligger nu på andra plats i Sverige enligt Webometrics som mäter lärosätenas synlighet på webben. Sedan starten har GU legat på plats 150–200 i världen. Toppnoteringen var augusti 2011 då GU hamnade på plats 120 och som lägst på plats 260 i januari 2010.

– Metoden har förändrats ganska mycket genom åren, förklarar Magnus MacHale Gunnarsson på analys- och utvärdering.

Webometrics, som släpps varje halvår, består av fyra indikatorer: web impact, web presence, openness och excellence (antal högt citerade vetenskapliga artiklar).

Förklaringen till den bättre placeringen i år beror på den andra indikatorn, synlighet på webben, som indikerar att antal sidor på webbplatsen har ökat.

– Nästan alla förändringar bland de större svenska lärosätena ligger i den indikatorn.

Ökat förtroende för universitetet

► **Universitet och högskolor** åtnjuter ett fortsatt högt förtroende. Det visar årets Förtroendebarmeter. Förtroendet har ökat något sedan 2014 och ligger idag på 68 procent, strax under Sveriges Radio som toppar listan.

Förtroendet för gamla etablerade institutioner, som den lokala morgontidningen, riksdagen, kungahuset, facket och storföretag, har inte förändrats särskilt mycket under åren.

– Förtroende är det som bygger ett fungerande samhälle. Men det är en intellektuell utmaning att mäta, många tillfälliga händelser kan spela in, förklarar Henrik Ekengren Oscarsson, Sveriges ende valforskningsprofessor.

Den goda döden

Eutanasi (dödshjälp) betyder "en god död". Inte alla uppfattar det så. Välkommen att delta i ett Jonseredsseminarium kring denna kontroversiella fråga.

Medverkande: Lars Sandman, professor i vårdetik vid Högskolan i Borås, och Gunnar Eckerdal, överläkare, Onkologiska kliniken, Sahlgrenska Universitetssjukhuset.

Datum: 16 april kl 9.30-12

Plats: Jonsereds herrgård

Anmälan: jonseredsherrgard@gu.se

Mer info: jonseredsherrgard.gu.se

ARRANGÖRER: JONSEREDS HERRGÅRD OCH FOLKUNIVERSITETET

Klart för elektroniska val

Smidigare, enklare och snabbare. Till våren kan man rösta via webben eller mobilen. Förhoppningsvis leder det också till högre valdeltagande.

ATT GENOMFÖRA elektroniska val har efterfrågats i många år och används redan på flera högskolor och universitet i landet. Nu är det dags för GU att ta steget. Den 11 mars tog universitetsdirektör Jörgen Tholin beslut om att införa elektroniskt stöd vid interna val, som alltså är möjligt att använda till vårens val vid fakulteter och institutioner.

Kanslichef Gustav Bertilsson Uleberg, som varit utredare, påpekar att det dels handlar om ett verktyg för elektroniskt stöd, dels om att skapa gemensamma rutiner och tydlig information för att det ska bli så enkelt som möjligt att rösta.

- **DET HÄR ÄR** inget man gör ofta ute i verksamheten, utan kanske bara vart tredje år, och många som jag har talat med menar att de måste uppfinna hjulet varje gång och att det är administrativt tungt att genomföra val med röstsedlar, kuvert och valurnor. Syftet är att uppnå en effektiv valprocess inom universitetet, säger Gustav Bertilsson Uleberg.

Några större ändringar är det inte frågan om. I GU:s interna regler, Arbetsordningen, står det att val ska hållas, hur långa mandatperioderna är och vilka som är valbara och röstberättigade. Men det står inget om hur valen praktiskt ska genomföras och det är inget som heller är styrt av allmänna lagar.

- Det är beredningsgruppen som ansvarar för att vaska fram kandidater, ta fram en röstlängd och att se till att val genomförs. Den stora vinsten blir framför allt för dem som arrangerar valet på fakulteter och institutioner.

- **VI HAR TAGIT** fram instruktioner, guider och mallar som steg för steg förklarar processen. Det finns bland annat en mall på både svenska och engelska som är förberedd för val till fakultet respektive till institution.

För den som ska rösta blir det betydligt enklare, eftersom det inte spelar någon roll var man gör det. Besked om röstning

skickas ut med e-post. Och det går att rösta på datorn, mobilen eller paddan.

- **MAN KOMMER** att känna igen sig. Det elektroniska valet påminner om det manuella. Istället för röstsedel i papper så är det en enkätsida på webben. Som användare behöver man inte logga in någonstans, utan det räcker att klicka på den länk man får i e-postutskicket. Värt att tänka på är att man inte kan dra tillbaka sin röst, men det är ju ingen skillnad mot hur det var tidigare, säger Gustav Bertilsson Uleberg.

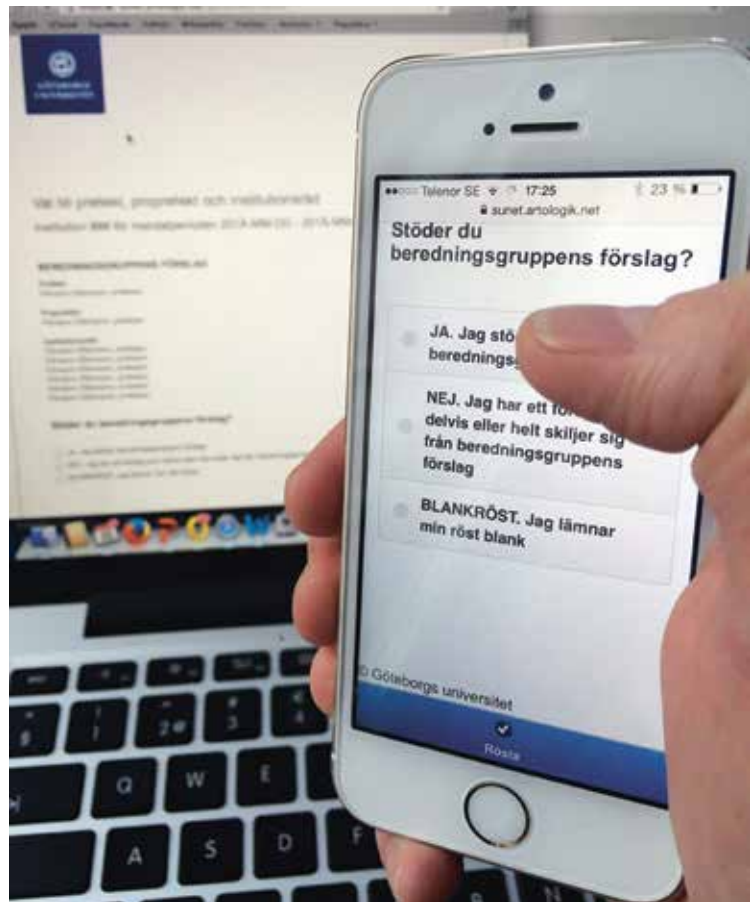
Som tidigare kan man säga ja till beredningsgruppens förslag eller lägga fram ett eget förslag som delvis eller helt skiljer sig från beredningsgruppens. Det går också att rösta blankt. Hittills har flera pilottester genomförts med gott resultat, framhåller Gustav Bertilsson Uleberg.

Vilka garantier kan ni ge för att valet blir anonymt och säkert?

- Vi har valt att använda GU:s nya webbverktyg Sunet Survey för att det uppfyller våra säkerhetskrav. Genom att använda sig av anonym respondentenkät går det inte att se vad var och en har svarat. När man tar bort enkäten försvinner den från verktygets gränssnitt och det är inte heller möjligt att i ett senare läge åter skapa en koppling mellan den enskilde och svaret.

En kort kartläggning som GU Journalen har gjort visar att stödet för att införa elektroniska val är stort och att alla

Man slipper gå någonstans på utsatt tid och om det leder till högre valdeltagande är det ytterligare en fördel, säger Gustav Bertilsson Uleberg.

»Man kommer att känna igen sig. Det elektroniska valet påminner om det manuella.«

GUSTAV BERTILSSON ULEBERG

utom en fakultet kommer att ta vara på möjligheten. Kanslichef Christopher Lagerqvist på Samhällsvetenskapliga fakulteten förklarar att informationen kom ut för sent för hinnas med den här gången.

ÄVEN OM HUMANISTISKA fakulteten tycker att beskedet kom i grevens tid kommer elektroniska val att hållas. Det är en efterlängtd satsning som borde ha gjorts för länge sedan, påpekar Handelshögskolan.

Utbildningsvetenskapliga fakulteten framhåller att det är positivt med gemensamma regler

och att det blir betydligt enklare att både genomföra val och att rösta.

Sahlgrenska akademien planerar att hålla val till fakultetsstyrelsen, med början i slutet av maj.

- Det här är ett bra initiativ. Det gamla sättet att rösta med fysiska röstsedlar och kuvert har spelat ut sin roll. För oss, som har över 100 röstberättigade, är det här en klar effektivisering, påpekar Jan Rubensson, biträdande kanslichef.

På IT-fakulteten har man haft elektroniska val i många år och erfarenheterna är goda.

- Det underlättar administrativt och ökar valdeltagandet eftersom det är så enkelt att rösta. Vi har inte sett några nackdelar med elektronisk omröstning, säger kanslichef Margaretha Jansson.

Läs mer på: www.gu.se/medarbetarportalen.gu.se/elektroniskaval.

ALLAN ERIKSSON

Nu är det dags att ta tempen på GU igen!

Nu är det dags att ta tempen på GU igen! I början av april skickas arbetsmiljöbarometern hem till alla anställda.

- Nu har du chansen att påverka din arbetsituation, säger Marianne Leffler.

DEN STORA NYHETEN är att årets enkät är kraftigt nedbantad och innehåller cirka hälften av alla frågor som tidigare ställts.

- Direktivet som vi fick från ledningen var att göra en kortare enkät. Vi har därför tagit bort alla frågor om vad man tycker om Göteborgs universitet i olika sammanhang. Det är lite synd att inte ställa andra frågor när man har möjlighet, men nu blir det en renodlad arbetsmiljöbarometer, säger undersökningsledare Marianne Leffler på personalenheten, som tillsammans med Joseph Schaller och Olle Persson på psykologiska institutionen har utformat barometern.

ENKÄTEN, SOM ÄR den femte i ordningen, har genomförts vart tredje år sedan 2002. Någon möjlighet att svara på webben kommer inte att ges.

- Vi väljer samma metod som tidigare. Att skicka pappersenkäten till hemsadressen är det säkraste sättet att nå alla. Vi tror att det hade varit svårt att genomföra en webbundersökning med tanke på att enkäten trots allt innehåller relativt många frågor.

Frågorna är, som tidigare, indelade i fem olika områden: den egna arbets-

Marianne Leffler

situationen, samarbete, jämställdhet och likabehandling, hälsa och välbefinnande samt synen på ledarskap. Till sist finns några frågor där man ombeds ge en sammanfattande bedömning. I slutet av enkäten ges möjlighet att skriva egna kommentarer.

Marianne Leffler påpekar att det finns en positiv förväntan inför enkäten ute i organisationen.

- MÅNGA HAR hört av sig och undrat när den kommer. Vi har märkt ett större intresse för enkäten de senaste åren, fler och fler tar hjälp av Olle Persson för att tolka resultatet och allt fler gör kortare undersökningar under tiden mellan de stora enkäterna.

Hittills har enkäten genomförts på hösten vart tredje år men att årets barometer är försenad tror inte

Marianne Leffler har någon större betydelse.

- Vi vet inte men förhoppningsvis kan en kortare enkät leda till högre svarsfrekvens. Man kan gärna ta med den till jobbet och fylla i den där, och lägga svarskuvertet i korgen för utgående post. Det tar cirka 15-20 minuter att svara på frågorna. Bäst är förstås att fylla i enkäten på en gång, så slipper vi skicka ut påminnelser.

Planen är att det övergripande resultatet ska vara klart före semestern. Institutioner som har 30

anställda eller fler, där minst hälften har svarat, kommer att få ett eget resultat. Men detta dröjer till i början av hösten.

- För att få en så rättvisande bild som möjligt är det viktigt att alla svarar. Vision 2020 lyfter fram att målet är att verka för en god arbetsmiljö och vi har alla en skyldighet att verka för en attraktiv arbetsplats med högt ställda kvalitetskriterier.

ALLAN ERIKSSON

Knöligt system ska bli lättare

Först ett tekniskt byte som ska göra det enklare och smidigare, sedan på sikt en rad nya smarta funktioner. Det vi talar om är förändringar av datalagret, alltså det system som ofta används för att hämta uppgifter ur Ladok och personal- och ekonomisystemen.

DET HAR LÅNGE FUNNITS ett missnöje och en ganska stor frustration kring hur dagens system för datalagret fungerar. Det beror på att det byggs på gammaldags teknik.

- Datalagret har idag flera brister, såväl tekniska som innehållsliga. Det är ett knöligt system som dessutom är svårt och trögt att använda. Genom

att byta ut den tekniska plattformen kommer det att bli mer modernt och webbaserat. Det blir helt enkelt mycket mindre strul, säger Magnus MacHale Gunnarsson på analys och utvärdering som är projektägare i projektet Uppgradering av datalagret (UppDal).

Fördelarna med den nya tekniska plattformen är flera. Den stora förändringen är att det inte använder någon javaapplikation, så det spelar ingen roll vilken version av java som finns installerad på datorn. Det krävs inte heller några särskilda inställningar i webbläsaren för att komma in på datalagret. Det ska också vara möjligt att spara bokmärken till rapporter

som man ofta använder.

För användaren kommer dock skillnaden mest att vara kosmetisk, menar Magnus MacHale Gunnarsson.

- Ingenting kommer att förändras, det är fortfarande samma datakällor. Men utseendet förbättras. Det ska bli enklare.

I början av mars hölls användartester och om allt går som planerat kommer den tekniska plattformen att bytas ut den 5 maj.

UPPDAL ÄR bara det första steget mot ett bättre datalager. Under sommaren och hösten kommer fortsatta förbättringar att göras, framför allt i det bakomliggande systemet. Sedan tvingas

alla förbättringar vänta några månader medan systemet anpassas till nya system som Ladok 3 och Primula (det nya personalsystemet som införs nästa år). Under andra halvan av 2016 hoppas man kunna fortsätta med förbättringsarbetet.

- När allt är färdigt ska datalagret ge helt nya möjligheter att ta fram rapporter med just de parametrar som önskas, så att det ska bli enklare att modifiera rapporterna och dela med sig av dem till andra användare. Mycket är fortfarande på idéstadiet och vad vi kan åstadkomma hänger på hur mycket resurser och personal som projektet får.

Negativ trend bruten

► **Förra året rekryterades** fler nya doktorander, vilket bröt en negativ trend på flera år. Dessutom ökade andelen med examen från ett utländskt lärosäte.

Under förra året antogs 305 nya doktorander, visar Årsredovisningen för 2014. Nästan två tredjedelar av dem är kvinnor. Hälften av dem hade examen från Göteborgs universitet, 21 procent en examen från ett annat svenskt lärosäte och 29 procent examen från ett utländskt lärosäte.

Andelen nyrekryterade med utländsk examen ökade med 7 procent under 2014.

– 2013 var vi nästan sämst i klassen och det är glädjande att vi har fått in fler med utländsk examen. Nästan hälften av alla nya naturvetenskapliga doktorander har en utländsk examen. Men frågan är vad vi ska jämföra oss med. GU är inte som Lunds universitet som har en stor teknisk högskola, säger professor Boo Johansson som är ordförande i forskarutbildningens utskott.

Inom naturvetenskap, som under flera år har antagit allt färre doktorander, ökade antalet nyrekryterade.

Antalet aktiva forskarstudenter var 1 920, vilket var en svag nedgång jämfört med 2013. När man tittar på doktorander som har en aktivitetsgrad på minst 50 procent, var antalet 1 615. Också det en liten minskning.

En förklaring är att forskarutbildningen är underfinansierad, menar Boo Johansson.

– Vi är beroende av att ta in samverkansdoktorander, där någon annan betalar, eller doktorander på externa anslag. Fakultetsmedlen räcker inte till. Jag är förvånad över att vi klarar så mycket som vi gör. Men att enbart mäta antalet forskarstuderande är ett trubbigt mått, det viktigaste är att vi rekryterar rätt doktorander. Åter igen, vad ska vi jämföra oss med? Vi som är ett stort brett universitet har ett ansvar, både att ta in doktorander men också att säkra framtidsmöjligheterna.

Skisser över Medicinareberget

► **Nu finns möjlighet** att se skisser över planerna på delar av Medicinareberget. Skisserna har lämnats in till stadsbyggnadskontoret av Akademiska Hus, som äger en stor del av fastigheterna och marken på berget, samt av SveaNor, som planerar fastigheterna vid Per Dubbsgatan. Skisserna kommer att granskas, bedömas och eventuellt korrigeras för att slutligen fastställas. Dessutom ska de ut på samrådsförfarande enligt gällande rutiner och lagar för stadsplanering.

För skisser och information: www.medicinareberget.gu.se samt www.medarbetarportalen.gu.se/medicinareberget/planer-och-skisser.

Observera att detta fortfarande bara är skisser över områdets bebyggelse och vilka volymer det är möjligt att bygga, inte färdigritade hus.

Testa ergonomiprodukter

► **Dustin, universitetets** leverantör av dator-tillbehör, kommer på besök och presenterar sitt utbud av ergonomiprodukter. Det går bra att ställa frågor och klämma och känna på produkterna.

Tid: Torsdag 16 april, 9.30–11.00.

Plats: Torgny Segerstedtsalen, Vasaparken.

Rekordmånga flyger till Stockholm

Fler reser både med tåg och flyg – samtidigt ökar användningen av resfria möten.

– Det är glädjande, även om det kan bli svårt att nå GU:s övergripande miljömål, säger miljöchef Eddi Omrcen.

MÅLET ÄR ATT Göteborgs universitet ska pressa ner sina utsläpp av koldioxid med 20 procent fram till 2015 jämfört med 2008. Under flera år har utsläppen successivt minskat men förra året ökade utsläppen något. Hittills är minskningen 18 procent, visar Hållbarhetsredovisningen för 2014.

– Det ser rätt bra ut men det är inte säkert att vi når ända fram inom alla områden.

Utmaningen är att minska utsläppen trots att resorna fortsätter att öka.

De internationella kontakterna ökar och det är bra, eftersom vi ska vara ett internationellt universitet. Men det finns en

tydlig målkonflikt, säger Eddi Omrcen.

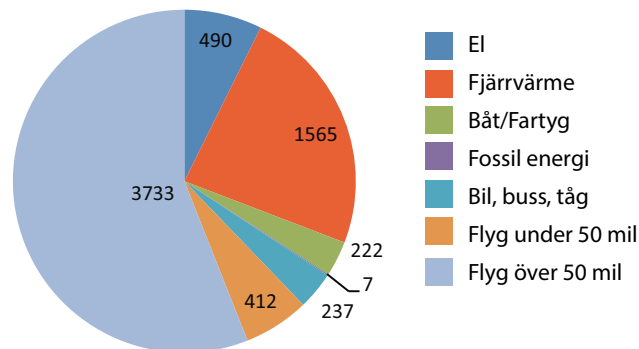
De totala koldioxidutsläppen från resor har ökat med 19 procent sedan 2008. Flyget står för cirka två tredjedelar av universitetets utsläpp. Trots att flygresor under 50 mil inte är förenliga med GU:s miljöpolicy är toppdestinationen fortfarande Stockholm. Aldrig förr har det gjorts så många resor till huvudstaden. Förra året ökade dessa enkelresor med 10 procent. Samtidigt var det fler som tog tåget, en ökning med 22 procent.

SEDAN 2011 klimatkompenseras alla flygresor i tjänsten och den extra avgift som läggs på biljetten går till utvecklingsprojekt i Indien och Kina som leder till minskad klimatpåverkan.

– Vi tar vårt ansvar för våra flygresor. Dessutom går en del av pengarna tillbaka in i verksamheten till en klimatfond. Efter att förslagen bedömts av GU:s klimatråd delade vi nyligen ut nästan en halv miljon till fem olika projekt.

Eddi Omrcen är övertygad om att internationaliseringen kommer att intensifieras och då

Koldioxidutsläpp per utsläppskälla (ton)

blir det allt viktigare med resfria möten som komplement: videokonferenser och telefonmöten. Förra året slogs det rekord i antal resfria möten. Mätt i antal timmar uppgick det till 8 000 under 2014, vilket var en ökning med 1 000 timmar jämfört med 2013.

Enligt Eddi Omrcen är resfria möten bra både för miljön och för arbetsmiljön.

»Allt vi gör, både på jobbet och privat, har betydelse.«

– MAN SPARAR framför allt tid, vilket inte får glömmas bort. Men vi måste jobba ännu mer för att sprida tekniken. Den stora massan har kanske inte gått en utbildning, så här finns en stor potential. Jag tycker att man ska fråga sig om det alltid är nödvändigt att ses fysiskt, eller om det går att ta mötet med hjälp av videokonferens istället.

Idag är det lätt att använda tekniken, det finns tydliga och enkla lathundar, bra IT-support och utbildningar.

Flera av de övriga miljömålen nås. Energianvändningen fortsätter att minska.

– Jag har stora förhoppningar om att det arbete som pågår mellan oss och våra fastighetsägare ska leda till ytterligare reduktioner, inte minst på EBM, som slukar stora mängder energi. Ett annat gott exempel är de solpaneler som ska installeras

på Handelshögskolans tak. Jag hoppas det får genomslag på alla GU:s större byggnader.

Ett annat mål är att främja forskning inom hållbar utveckling i linje med Vision 2020. Under 2014 publicerades 241 vetenskapliga artiklar inom området, vilket är en ökning med 3 procent jämfört med 2013. Eddi Omrcen lyfter även fram att GU under förra året gav över 1 000 aktiviteter på temat hållbar utveckling, vilket även det var ett rekord.

Men att enbart tala om mätbara miljömål i arbetet räcker inte, tycker Eddi Omrcen.

– Studenterna driver kampanjen för en köttfri dag, vilket ger effekter på sikt. Allt vi gör både på jobbet och privat har betydelse. Det handlar om våra resor till och från jobbet och hur våra konsumtionsmönster ser ut. Vad är vårt ansvar? Det finns en direkt och en indirekt miljöpåverkan som är svår att mäta.

GU:S NUVARANDE klimatstrategi går ut i år och nu arbetar klimatrådet vidare med att ta fram mål för nästa period.

– Universitetet betonar tydligare än tidigare, genom Vision 2020, att vi har ett stort samhällsansvar som knyter an till vårt miljö- och hållbarhetsarbete. Göteborgs universitet bör överväga att sätta en målsättning på klimatområdet som är i paritet med de topprankade lärosätena på den globala arenan.

ALLAN ERIKSSON

Läs mer: www.resfri.gu.se.

Socialt arbete stöttar Hammarkullen

Centrum för urbana studier räddas, åtminstone tillfälligt.

– Verksamheten har fått en riktig skjuts det senaste halvåret som det vore synd att inte ta tillvara. Därför går institutionen för socialt arbete in och stöttar, förklarar samordningsansvariga Mona Fransehn.

CENTRUM FÖR urbana studier, CUS, har funnits i Hammarkullen sedan 2009. Dess syfte på senare år har dels varit att arbeta för breddad rekrytering, dels att samverka med det omgivande samhället. Men i förra numret av GU Journalen kunde vi berätta att universitetet drar in sitt centrala stöd och att verksamheten därför kommer att läggas ner.

Nu förklarar Elisabeth Olin, prefekt på institutionen för socialt arbete, att institutionen kommer att fortsätta stödja CUS, åtminstone detta och nästa år.

– Ja, delar av verksamheten, som finansieras av kvarvarande projektmedel, kommer att finnas kvar. Det gäller framför allt Lärandets torg, verksamhet rörande breddad rekrytering och samverkan med olika aktörer inom lokalsamhället. På samma sätt som nu kommer det också att finnas möjligheter för andra institutioner att använda lokalerna. Vi hoppas på ett utökat samarbete med såväl Angereds stadsdelsnämnd och förvaltning som med fler institutioner inom GU. Förhoppningsvis kan detta leda till andra former för finansiering efter 2016.

»Ska man göra något åt vår ojämlika stad är det viktigt att universitetet finns i andra delar av staden än i centrum.« **ANDERS TÖRNQUIST**

INTE MINST DET senaste halvåret har CUS utvecklats på ett bra sätt, menar universitetslektor Mona Fransehn.

– Anders Törnquist och jag har haft flera möten med universitetets ledning, som är positiv till CUS men eftersom fakulteterna inte har varit så intresserade är centrumet svårt att motivera.

Anders Törnquist är nöjd med att verksamheten får fortsätta ytterligare ett år.

Men det känns fel att lägga ner en verksamhet som utvecklas bra. Flera program har dessutom delar av sin utbildning där, som socionomer, journalister, lärare och arkitekter. En masterkurs i urbana studier är också på gång

där sex institutioner ska samverka. Elisabeth Olin och jag har därför tittat igenom ekonomin ytterligare och kommit fram till att vi kan driva verksamheten åtminstone ett år till.

Mona Fransehn påpekar att även fastighetsbolaget Göteborgslokaler är villiga att hyra ut till CUS ytterligare ett år.

– Centrumet passar in både i universitetets och i stadens vision om ett jämlikt och hållbart samhälle. I den utredning om breddad rekrytering som GU håller på med borde därför CUS finnas med.

Anders Törnquist, föreståndare för CUS, påpekar att Hammarkullen är mitt inne i ett utvecklingskede där Folkets Hus och biblioteket ska byggas om och folkhögskolan flytta till huset intill CUS, som det vore synd om universitetet inte fortsatte vara en del av.

– Verksamheten kommer förstås att minska eftersom vi får mindre medel men det kanske går att kompensera genom att universitetet förlägger fler kurser eller föreläsningar hit. Ska man göra något åt vår ojämlika stad är det viktigt att universitetet finns i andra delar av staden än i centrum.

Det tycker även Babbs Edberg, utvecklingschef på Angereds stadsdelsförvaltning.

– Kommunstyrelsen har beslutat att Utveckling Nordost ska vara en integrerad del av Business Region Göteborg och bland annat satsa på Lärandets torg. En av de viktigaste parterna där är Göteborgs universitet som är helt avgörande för kunskaps- torgets utveckling.

Därför är Babbs Edberg glad över att CUS får vara kvar åtminstone ett år till.

- DET GER OSS TID att agera. Ett samarbete kan förstås se ut på många olika sätt och jag har inga synpunkter på om det ska ske genom en centrumbildning eller på annat sätt. Men att universitetet syns i Angered är otroligt viktigt. Om alla parter är överens är jag säker på att vi kommer att hitta riktigt bra vägar framåt.

EVA LUNDGREN

CITATET

»Bildning är en livslång process. Utbildning, däremot, kan liknas vid en deg som ska kavlas ut. Något som har en början och ett slut. I skolan behövs båda delarna ...«

SÄGER **SVEN-ERIC LIEDMAN**, PROFESSOR EMERITUS I IDÉ- OCH LÄRDOMSHISTORIA I UTTRYCK, LÄRARFÖRBUNDETS TIDNING FÖR LÄRARE I ESTETISKA ÄMNER (WWW.LARARNASNYHETER.SE).

Enkät om Sahlgrenska akademien

► **Synen på Sahlgrenska akademins institutioner 2015** är en enkät som i vår skickats ut till alla anställda vid Sahlgrenska akademien. Enkäten är ett resultat av Reformklubbens arbete och ska bilda underlag för akademistyrerelsens fortsatta diskussioner om hur organisationen ska fungera.

Den nuvarande institutionsindelningen skapades 2006, då femton institutioner vid Sahlgrenska akademien gick samman till dagens sex. Det är professor Claes Dahlgren som tagit fram enkäten i samarbete med enheten för analys och utvärdering.

Richard Neutze prisas

► **Richard Neutze**, professor i biokemi, är en av året Göran Gustafssons pristagare. Han får priset för "utveckling och tillämpning av metoder att studera proteiners struktur och dynamik med röntgenspridning".

Göran Gustafssonprisen hör till de mest prestigefyllda priserna bland yngre forskare i Sverige och årets fem pristagare delar på nästan 24 miljoner kronor. Övriga pristagare är: Erik Ingelsson, Kaj Nyström och Mattias Jakobsson från Uppsala universitet samt Egor Babaev, KTH.

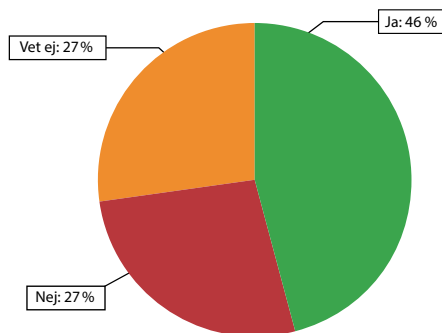

Besök av civilministern

► **Den 17 mars** besökte civilminister Ardalan Shekarabi Göteborgs universitet för att lära sig mer om styrning av offentlig verksamhet. – Den administrativa bördan har ökat och yrkesprofessionernas roll har försvagats. Regeringen vill därför utveckla nya styrmodeller, tillsammans med forskare, arbetsgivare och fackförbund. Bland talarna märktes Bo Rothstein, professor i statsvetenskap.

Webbpanelen om politikernas inflytande

► Är politikernas inflytande över universiteten i Sverige för stort?

Antal svarande: 84. Urvalet består av 100 anställda som utifrån ett slumpmässigt urval på 500 anställda fått ta ställning till om de ville ingå i GU Journalens webbpanel.

Längtar du till Paris?

► **Svenska studenthemmet** i Paris erbjuder en unik studie- och boendemiljö i ett internationellt campus centralt i Paris. Studenter, forskare, konstnärer, musiker och elitidrottare tas emot.

Sista ansökningsdag inför hösten 2015 är 31 maj. Studenthemmet är även öppet hela sommaren för boende under kortare eller längre tid. Då kan även lärare och skolledare söka boende.

All information inkl. ansökningsformulär finns här: <http://svenskastudenthemmet.com>.

Ny engelsk broschyr

► **Snart finns en ny broschyr** på engelska med målgruppen presumtiva, internationella studenter. Broschyren kan användas när man vill beskriva Göteborgs universitet som studiedestination, exempelvis på en mäsas, universitetsbesök, när man själv har internationella besökare eller om en till exempel en ambassad behöver information inför egna evenemang.

Den nya broschyren tar sitt avstamp i kommunikationskonceptet LIKE YOU och berättar om studier vid Göteborgs universitet och i Göteborg genom fyra studenter. Som en bilaga till broschyren finns en mall för att skapa egen information i ett instick.

Broschyren ersätter den förra internationella studentbroschyren *Make your move* och kommer inom kort att kunna beställas via GU-shopen.

Välkommen till konstnärligt möte

► **Bildlärarutbildningen** på HDK och det fakultetsgemensamma kollegiet PERFORMANCE/PERFORMATIVITET bjuder in alla intresserade GU-medarbetare, oavsett fakultet, till en kombination av samtal, presentationer, mingel och performance. ORNAMENTING (force) an ECOLOGY of TRUST (form) är ett transdisciplinärt seminarium där olika konstnärliga förhållningssätt möter vetenskapliga praktiker.

Tid: Torsdagen den 23 april kl. 09:30–22:00

Plats: Studenternas hus.

Mer information publiceras efterhand: <http://konst.gu.se/fakulteten/fakultetskollegium/performance-performativity/events>

Trögt att ställa om i goda tider

Nästan en halv miljard kronor, så stort är överskottet för universitetets utbildningar. Vi frågade några institutioner som vid årsskiftet hade mycket pengar över, om varför; och vad de gör åt det.

448 MILJONER KRONOR – den summan räcker till att betala hela lönen för cirka 450 lektorer under ett år. Under åren har pengarna samlats på hög och många institutioner har inte hunnit ställa om. Överskottet, det vill säga det balanserade kapitalet, är i genomsnitt 21 procent av de totala kostnader för universitetets utbildningar på ett år.

Ekonomienheten har gått ut med en rekommendation: alla institutioner ”bör sträva efter att ha ett fritt kapital i storleksordningen 5 procent av sin omsättning för att kunna möta oförutsedda förändringar”. Det kravet har satt extra press på institutionerna.

GU Journalens kartläggning visar att endast en liten del av överskottet är att betrakta som fritt. Samtidigt brottas många institutioner med segdragna rekryteringar vilket innebär att studenterna i många fall inte har fått mer lärartid.

IAN MILSOM, prefekt på institutionen för kliniska vetenskaper, menar att institutionen är väl medveten om att överskottet är

för högt.

– Vi har redan vidtagit flera åtgärder för att använda kapitalet med sikte på att utveckla verksamheten i framtiden.

Han bedömer att det fria kapitalet uppgick till drygt 8 miljoner kronor i slutet av 2014, vilket i relation till de faktiska kostnaderna motsvarar 24 procent.

– Det är en för hög siffra men de tre senaste åren har vi gått med underskott, säger Ian Milsom som menar att en orsak var att kostnaderna för undervisning inte bokfördes på ett korrekt sätt i samband med att den nya redovisningsmodellen infördes.

Han menar också att flera

rekryteringar har dragit ut på tiden.

– Vi är mitt inne i en generationsväxling inom många ämnen och har därför använt adjungerad personal, men vi står i begrepp att tillsätta ett antal tjänster. För 2015 budgeteras ytterligare användning av kapitalet.

INSTITUTIONEN FÖR data- och informationsteknik hade vid årsskiftet ett överskott på drygt 17 miljoner kronor, vilket i relation till institutionens omsättning är en hög marginal. Peter Ljunglöf, som är viceprefekt för grundutbildningen, håller med om att

överskottet är onormalt stort.

– Det enkla svaret är att vi har lyckats så himla bra med undervisningen de senaste åren. Genomströmningen har ökat rejält. Den här tillväxten har gått väldigt fort och vi har inte hunnit anpassa oss. Vi håller på att rekrytera flera nya lärare men det tar tid, säger Peter Ljunglöf.

»Vi är mitt inne i en generationsväxling.«

IAN MILSOM

En annan anledning till överskottet är att antalet betalande studenter från tredje land har ökat kraftigt. Det motsvarar cirka 2 miljoner kronor per år.

Han menar att lärarna har fått dra ett tungt lass de senaste åren vilket har påverkat deras möjligheter till kompetensutveckling och kurs- och programutveckling. En del av överskottet kommer dock att förbrukas när institutionen nästa höst startar ett helt nytt mastersprogram i data science.

– Det är ett tvärvetenskapligt samarbete där vi räknar med i princip alla fakulteter, vilket vi tycker är väldigt spännande. Samtidigt håller vi på att profilera våra existerande program för att kunna attrahera ännu mer

motiverade studenter.

Flera lärarrekruteringar är på gång, menar Peter Ljunglöf.

– Samtidigt måste vi ha is i magen. Vi vet att studentantalet och genomströmningen kan minska lika fort. Vi har fortfarande IT-kraschen i färskt minne, den ledde till en drastisk nedgång i antalet sökande och dålig genomströmning. Då drabbades vi av ett stort underskott.

ULLA MAURITZSON, prefekt på institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande, uppskattar det fria kapitalet till 9 procent. Resten av kapitalet är uppbundet i pågående och framtida rekryteringar.

– Vi har inte lyckats fullt ut med att rekrytera nya lärare i den takt som vårt utbildningsuppdrag har ökat, säger hon.

Den snabba utökningen av utbildningsuppdraget från LUN är den främsta förklaringen. På bara några terminer fördubblades antalet platser inom förskolläroprogrammet. Samtidigt har det varit personalbrist.

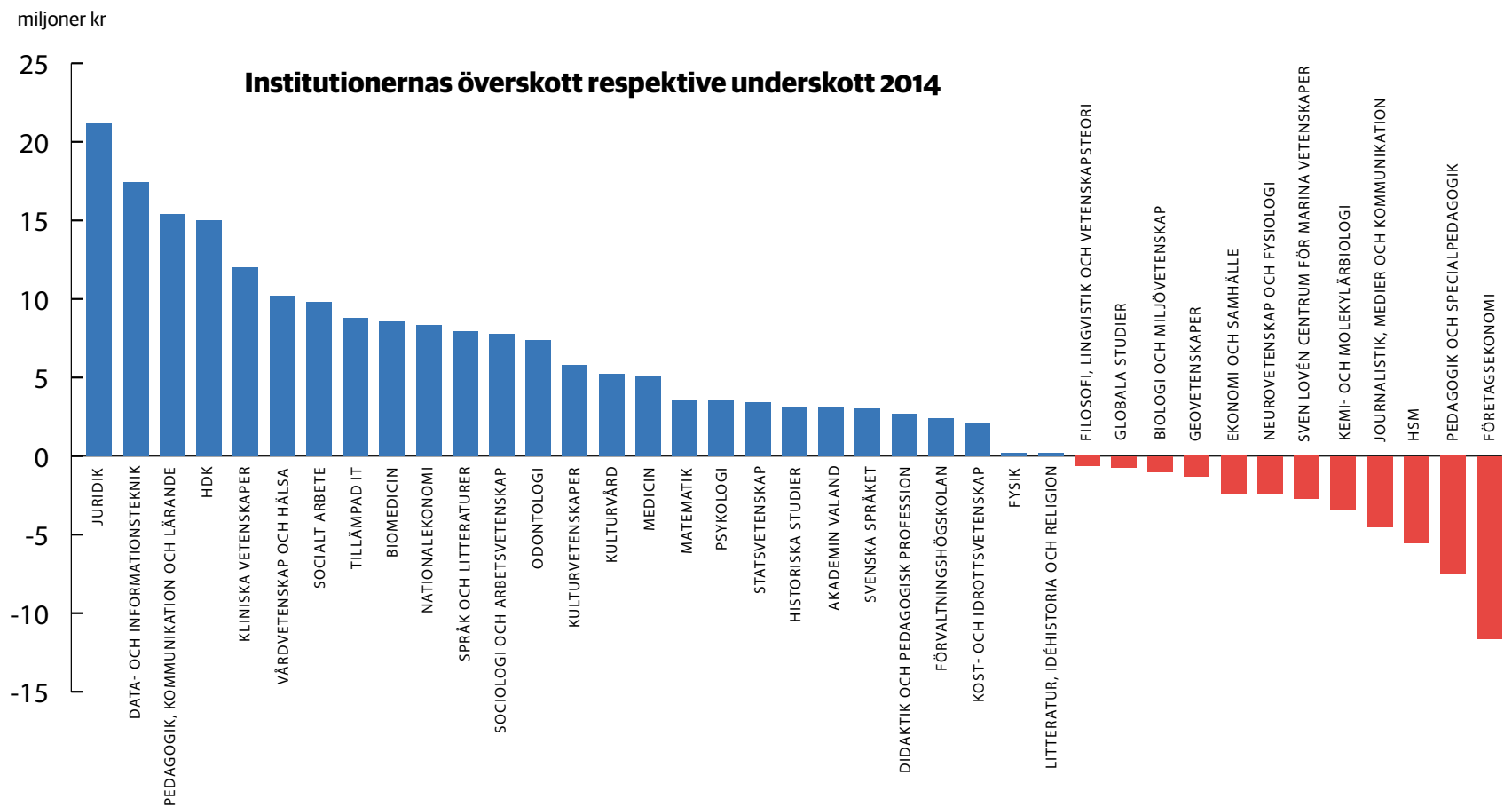
– Det tar tid att utlysa och

anställa nya universitetslektorer som passar in på institutionen och på programmets profil.

Ytterligare en anledning är att institutionens lärare varit framgångsrika med att meritera sig och få externa medel, vilket i sin tur binder upp både nyrekryterad och befintlig personal i forskningsprojekt. Forskningsanknytningen är i grunden positiv men vi har inte hunnit rekrytera nya medarbetare i den omfattning som krävs för att klara av utökningen av LUN-uppdraget som pågår fram till 2019.

Just nu rekryteras flera universitetslektorer med olika inriktningar och sedan årsskiftet är en ny professor på plats.

– Samtliga nya medarbe-

Skillnaderna är stora mellan olika institutioner när det gäller överskott för utbildning.

tare förväntas jobba även inom grundutbildningen, säger Ulla Mauritzson.

Institutionen planerar att anställa ännu fler lektorer framöver, dels för att ersätta alla som går i pension de kommande åren, dels för att klara av det ökande uppdraget. Utan den kraftiga expansionen av utbildningsplatser hade institutionens budget på utbildningssidan varit i balans, menar Ulla Mauritzson.

KATARINA NORDBLM, prefekt på institutionen för nationalekonomi med statistik, menar att institutionen har full kontroll på läget och att det fria kapitalet uppgick till endast 465 000 kronor i slutet av december 2014.

7,8 miljoner kronor av överskottet är knutet till särskilda utbildningsprogram och kurser. En anledning är att nationalekonomi hanterar anslaget för Samhällsvetenskapligt miljövetarprogram som under de kommande åren kanaliseras vidare till andra institutioner.

Enligt Katarina Nordblom var de totala kostnaderna för utbildning närmare 37 miljoner, vilket betyder att det totala överskottet var 22 procent av kostnaderna. Det fria kapitalet var endast 1 procent.

»Vi jobbar nu stenhårt med flera rekryteringar men det tar tid. Problemet är att det råder brist på disputerade lärare i juridik ...«

THOMAS ERHAG

– Vi har inte längre ett stort överskott på utbildningssidan utan de problem som vi tidigare har haft börjar rätta till sig.

Institutionen gick förra året med ett litet underskott inom grundutbildningen och under 2015 och 2016 planeras större satsningar. Dessutom pågår flera rekryteringar.

– I år gör vi strategiska utbildningssatsningar på 2,1 miljoner kronor. Vi har bland annat projektanställt personer som ska hjälpa lärarna att introducera blended learning och vi har satsat på att införa fler digitala inslag i våra kurser. Vi har också avsatt pengar för räknestugor och större utvärderingar och utveckling av vissa kurser.

FÖR NÅGRA ÅR sedan fick juridiska institutionen, i likhet med många andra, ett utökat utbildningsuppdrag och mer pengar som en följd av höjda prislappar. Överskottet hade vid årsskiftet växt till 21 miljoner kronor. Förklaringen är att det har varit svårt att ställa om i en snabb

expansionsfas, medger prefekt Thomas Erhag.

– **DET ÄR INGET SOM** skett i ett trolslag. Lite variationer får man leva med, men vårt överskott är på tok för stort. Vi har inte klarat av att rekrytera i den takt vi borde. Vi jobbar nu stenhårt med flera rekryteringar men det tar tid. Problemet är att det råder brist på disputerade lärare i juridik och för oss är det ju inte lika lätt att rekrytera en tysk doktor om vi behöver någon som kan undervisa i svensk förvaltningsrätt. Vi har också drabbats av en del sjukskrivningar och flera uppsägningar vilket snabbt har spätt på överskottet. Jag vet att det är ett svagt försvar men vi har haft lite osis.

En annan konsekvens är att lärarna har fått bära en stor undervisningsbörda vilket hämmat deras möjligheter att forska eller ägna sig åt kompetensutveckling. Dessutom har mycket tid gått åt till omorganisation.

Thomas Erhag betonar att institutionen är väl medveten

om problemen och har en plan för hur överskottet ska minska. Förutom en rad anställningar som är på gång startade institutionen i höstas en helt ny kurs i humanjuridik och välfärdsrätt som snabbt blivit populär.

– Vi ska låta pengarna arbeta för studenternas bästa och utbilda bra jurister. Det är vårt uppdrag. Därför tycker jag att det är bra att man skärper tonen från centralt håll och drar åt tumskruvarna. En statlig myndighet ska gå plus minus noll. Samtidigt måste det finnas en viss flexibilitet i en stor och komplex verksamhet.

ALLAN ERIKSSON

FAKTA

448 miljoner kronor i överskott
Så stort var det balanserade kapitalet vid slutet av 2014. I denna sammanställning görs ingen skillnad på vad som är "bundet" eller "fritt kapital". Enligt ekonomenheten definieras bundet kapital som pengar som är avsedda för en planerad verksamhet vid en viss tidpunkt och det ska finnas någon form av dokumenterat underlag. Om dessa kriterier inte är uppfylla ses kapitalet som fritt.

Enfaldigt att följa trender utan motstånd

– Universiteten är inte, som man skulle kunna tro, immuna mot trender. Men den ökande centraliseringen, som i sin tur hänger ihop med rankingarna, leder ingenstans, varnar Barbara Czarniawska, professor i företagsekonomi. Hennes bidrag *University Fashions* har nyligen blivit valt till månadens publikation på Handelshögskolan.

HÄNDELSEN SOM fick Barbara Czarniawska att skriva artikeln var planerna på GU:s omorganisation för drygt två år sedan. GU:s svårigheter att få stora anslag motiverades med att det var nödvändigt med en intern centralisering. Bland annat skulle institutionerna bli färre och större. Planerna väckte inledningsvis en proteststorm bland professorerna, men kritiken mattades av efter hand. Men alldeles oavsett låg denna väg av centralisering helt rätt i tiden, menar hon.

Man skulle kunna tro att universitet, som urgamla organisationer, har mer kraft att stå emot tidens trender och nycker än andra, men de gör inte det?

– Till och med kristna kyrkor följer modet, så varför skulle inte universitet göra det?

Du utforskar fenomenet "mode" men hur kommer det sig att du väljer detta som utgångspunkt för din analys?

– Det är något paradoxalt med mode. Det ska vara något unikt och speciellt men eftersom alla följer modet blir det inte så unikt. Den franske sociologen Gabriel Tarde påpekade redan för mer än hundra år sedan att modet är en urstark social mekanism som har blivit allt viktigare i den globala ekonomin. Det påverkar både tillgång och efterfrågan på marknaden. Mode är ett sätt att förstå sin samtid, en modell som skapar en form av ordning och enhetlighet i en värld av oändliga möjligheter. Men detta synsätt har ignorerats eller marginaliserats i forskningen som oseriöst och irrationellt. Modet är okontrollerbart, alltså själva

Till och med kristna kyrkor följer modet, så varför skulle inte universitet göra det?

”

motsatsen till idén i managementstudier. Begreppet "modegivare" har använts för att beskriva kreativa människor eller organisationer som skapar nytt mode. Men om det blir ett nytt mode vet man först efteråt och det går i cykler. Det är bara få samhällsteoretiker – Tarde, Simmel och Luhmann – som har förstått kraften i modet.

Centralisering och ranking är dagens stora trender. Ingen av dessa är i grunden nya, varför tror du att de har växt sig så starka nu?

– Det är rankingen som är det nya modet, även om fenomenet inte är helt nytt. Det började användas på amerikanska handelshögskolor på 1970-talet, men dessa rankingar hade liten spridning. Nu är rankingen global och gäller hela universitetet. Centralisering är ett av medlen som används för att klättra upp i rankingen. I och för sig är centralisering en cyklisk trend. Man decentraliserar, och sedan centraliserar man, och sedan decentraliserar man på nytt. Just nu har rankingen utlöst riktningen mot centralisering. Idén är att större enheter har bättre chans och målet är att uppnå ett universitet i världsklass.

Du påpekar att reformer i den svenska offentliga sektorn har en livslängd på cirka 30 år. Det finns en del som tyder på att cyklerna går allt snabbare. Vad tror du att det beror på?

– Kanske är vi snart nere på 25 år. Men världen accelererar vilket sociologer som Zygmunt Bauman och Hans-Georg Brose skriver om det på ett mycket intressant sätt. Krav på snabbhet är lika tydligt i medierna

som på universiteten. Men blir en doktorsavhandling skriven på tre år lika bra som den som skrivs på sex år? Kanske, kanske inte...

Tror du att centralisering av universitetet kan leda till en förbättrad placering på listorna?

– Då talar vi inte om att kvala in på tio-i-topplistan, där går det inte att komma in, utan snarare om 100-listan. Det är möjligt, men resultatet kan synas om tio-femton år, och man kan fråga sig om rankingen kommer att finnas då, åtminstone i samma form. Och om man jämför kostnader med vinster; är det verkligen lönsamt att störa verksamheten i så stor grad med osäkra förhoppningar som grund?

Hur mycket handlar ditt kapitel egentligen om Göteborgs universitet och är en kritik mot de förändringar som pågår här?

– I artikeln använder jag andra svenska, finska och franska universitet som exempel, men kritiken gäller vårt universitet i den mån det följer samma modeller. Och jag säger inte att vi inte ska följa modet – det skulle inte vara så klokt – men att vi bör hitta sätt att följa det som är mer effektiva och anpassade till den lokala kontexten. Sverige tycks vara världsledande inom digital reklam; kunde du gissa det utifrån hur vår webbplats ser ut? Den är varken estetiskt attraktiv eller välorganiserad, vilket påpekats av många externa utvärderare. Jag förstår att vi är för stora och för viktiga att använda en sådan fantastisk filmreklam som Malmö och Umeå – det är trots allt svaghets tecken – men något mitt emellan?

Det finns en kritik mot att universitetet har blivit mer toppstyrt i och med en starkare linjestyrning och centralisering. Utgör denna trend ett hot mot kollegialiteten? I så fall, på vilket sätt?

Barbara Czarniawska undrar hur det kommer sig att universiteten så okritiskt anammar trender och varför motståndet inte är större.

– Det beror på ett annat mode, som heter new public management, som jag och mina kollegor också skrivit om. Utan tvekan finns det länkar mellan rankningen och NPM, en Zeitgeist som kallas för ”marknadisering”, men det är ett tema för ett annat kapitel!

Du hänvisar till Harold Shapiros bok *A Larger Sense of Purpose: Higher Education and Society* som menar att alla revolutioner och samhällsliga förändringar bäst kan förstås som en integrering av olika konkurrerande visioner, snarare än att de realiserar en enda idé eller inriktning.

– Ja. Albert Hirschman var ännu tydligare när han sade att inga reformer uppnår sina mål, men ibland är de oväntade konsekvenserna bättre än de väntade, och de ska uppfattas och uppskattas. En mobilisering av professorerna på Chalmers och GU är ett sådant resultat som är bra.

I en nyligen publicerad debattartikel på Riksbankens Jubileumsfonds hemsida varnar Nick Butler och Sverre Spoelstra för vad som

händer med forskningen i en tid av allt högre krav på excellens. Utvärderingssystem har lett till att forskare börjar utnyttja olika knep för att öka sina chanser att bli publicerade i de främsta tidskrifterna. Bland annat att skriva tillsammans med mer seniora forskare, även om de bara sätter sitt namn på artikeln. Är detta en utveckling som oroar dig?

– De använder ordet ”excellens” högst ironiskt. Risken är precis det att medelmåttigheten är påtvingad av standardiserade krav från de så kallade främsta tidningarna, något som sänker samhällsvetenskapen. Lyckligtvis gör inte alla forskare samma sak. Opportunismen i forskningen är inte ett nytt fenomen, det är bara att Butler och Spoelstra är unga och inte kommer ihåg hur det brukade vara förr. För en gångs skull är jag mer optimistisk än de.

I vår tid har tidskrifternas och universitetens rankning skapat ett klimat där man snarare ställer frågor om var man publicerar sig än vad man skriver om. Detta omvärderar, enligt

Butler och Spoelstra, i grunden vår syn på forskning. Vilket ansvar har universitetsledning och forskningsfinansiärer?

– Att ha ansvar är trevligt, men det räcker inte, någon måste göra något. Jag tror faktiskt att det inte är ni, utan vi professorer och lektorer, som inte är rädda för att förlora jobbet, som ska göra motstånd. Open access är en väg och att sluta hjärntvätta doktorander och postdoktorer är en annan.

**TEXT: ALLAN ERIKSSON
FOTO: JOHAN WINGBORG**

FAKTA

Barbara Czarniawska, som är professor i allmän företagsekonomi vid Gothenburg Research Institute, har skrivit kapitlet *University fashions: on ideas whose time has come* i den nyutkomna boken: *Universities in the flux of time. An exploration of time and temporality in university life* (utgiven på Routledge).

Förloerar sig i spelet

Klockan sju en kylig marskväll samlas ett gäng 13-åriga tjejer på Lindevi idrottsplats.

Travar med gula koner, orangesvarta fotbollar och några blå vattenflaskor ligger i ett hörn intill planen.

Bland tränarna finns Marie Lagerquist. Hela dagen har hon tillbringat på labbet.

Men just nu är jobbet som bortblåst. För här är det fotboll som gäller.

LAMPORNA HAR TÄNTS runt planen och tjejerna springer redan runt på konstgräset. Den här gången har Marie Lagerquists lag haft tur: de får den upplysta planen medan ett annat gäng får träna på en mörkare del

längre bort. Snart ska en ny övning testas.

– Ställ er två och två mitt emot varandra. Ta bollen under höger fot, dra den till vänster och skicka iväg till kompis. Försök komma i tempo, växla och gör tvärtom, bollen under vänster fot och skicka vidare.

En boll råkar träffa Marie Lagerquist rätt i magen. Och en flicka klagar över smärta efter en sträckning. Men snart springer hon runt planen med en kompis.

»Varannan kvinna och var femte man kommer någon gång i livet att få en fraktur orsakad av benskörhet. Det kostar samhället cirka 6 miljarder kronor om året ...«

ger ett starkt skelett. Och den som ägnar sig åt idrott som ung får friska ben som håller långt upp i åren.

Marie Lagerquists karriär är något av en framgångssaga. För tre år sedan blev hon Ragnar Söderbergsstipendiat vilket innebär fem års forskningsfinansiering. Året därpå fick hon lilla Fernströmspriset, en av landets mest prestigefulla utmärkelser. Och alldeles nyligen blev det klart att hon fått Göteborgs Läkaresällskaps pris till yngre forskare.

- ETT SKÅL TILL ATT det gått så bra för mig är att jag hela tiden har haft en så bra mentor. Men vi är också en jättebra forskargrupp på centrumet som hjälper och stöttar varandra.

Man skulle kunna tro att Marie Lagerquist planerat sin karriär noga. Men så är det inte alls.

– Jag har mest följt med dit livet tagit mig. I skolan var det naturvetenskap som gällde och att fortsätta med molekylärbiologi efter gymnasiet kändes bara naturligt. När jag var klar med min kandidat fick jag frågan om jag ville disputerat. Eftersom forskningen på östrogen just då befann sig i ett intressant skede tyckte jag att det verkade spännande. Tidigare trodde man

att östrogen bara har en enda receptor, alltså den del av cellen som fångar upp och vidarebefordrar hormonets signaler. 1996 hittades dock en andra receptor. Så när jag 1998 antogs som doktorand var det östrogenreceptorer jag intresserade mig för.

Redan 2004 fick Marie Lagerquist en forskningsassistenttjänst av Vetenskapsrådet trots att hon ännu inte hade disputerat.

– Det gjorde jag något senare, i maj. Jag var gravid med andra dottern vilket kanske var bra eftersom jag inte orkade oroa mig särskilt mycket. Min postdoktorstjänst gjorde jag sedan på reumatologen.

Osteoporos hör till de folksjukdomar som orsakar mest lidande i Sverige idag.

– Varannan kvinna och var femte man kommer någon gång i livet att få en fraktur orsakad av benskörhet. De kostar samhället cirka 6 miljarder kronor om året och är en av de viktigaste orsakerna till sjukhusvistelse överhuvudtaget.

HOS KVINNOR ÖKAR risken för benskörhet vid klimakteriet när könshormonet östrogen minskar.

– Östrogenförlusten kan leda till bildandet av en rad molekyler, så kallade proin-

– Många tröttnar på fotboll när de kommer upp i tonåren men lyckligtvis har jag inte märkt det än på de här tjejerna.

Till vardags är Marie Lagerquist forskare vid Centrum för ben- och artritforskning. Fotboll och forskning kan tyckas som verksamheter som ligger ganska långt ifrån varandra. Men hon menar att det faktiskt finns beröringspunkter.

- MÅNGA SÄGER ATT forskning är ett ensamjobb. Men jag ser det snarare som ett lagarbete där alla har samma mål, precis som i fotboll. Just den forskning jag håller på med, om östrogen och benskörhet, passar kanske extra bra för en fotbollstränare; fotboll är en väldigt bra sport med tanke på benskörhet eftersom högintensiv träning

MARIE LAGERQUIST

YRKE: Universitetslektor samt biträdande avdelningschef på avdelningen för invärtes medicin och klinisk nutrition.

FAMILJ: Man och tre barn, 13, 11 och 6 år gamla.

BOR: I Lindome.

ÅLDER: 40.

INTRESSEN: Fotboll, film och böcker, gärna science fiction.

DET HÄR VISSTE DU INTE: Har spelat saxofon i ett storband (Lite udda, då jag egentligen spelade klarinett, men min kompis satte ihop ett storband på gymnasiet för ett enda framträdande och det fattades en altsax, så det var bara att spela)

FAVORITFÖRFATTARE: Dean Koontz.

FÖREBILD: Många, men bland annat mamma för hennes förmåga att alltid ha det snyggt och rent hemma, en egenskap som tyvärr inte förts vidare till mig.

BÄSTA SIDA: Positiv, det finns alltid två sätt att se på saker och jag försöker välja det mest positiva i alla lägen.

SÄMSTA SIDA: Tidsoptimist. Om jag säger att jag tror vi är klara med något vid lunch, så brukar alla lägga på lite tid och packa med sig lunchen om vi ska till djurhuset.

SENASTE BOK: *Mockingjay* i *Hunger Games Trilogin*.

SENASTE FILM: Såg om brittiska Sherlock-serien nyss.

FAVORITMATRÄTT: Just nu är det broccoli-soppa ...

flammatoriska cytokiner, som har benned-brytande effekter. Samma sak händer vid kroniskt inflammatoriska sjukdomar, som reumatism, som alltså också ökar risken för osteoporos.

ATT ÖSTROGEN har en direkt påverkan på ben har man vetat länge. Men 2011 var Marie Lagerquist först i världen med att visa att östrogen också kan påverka ben via nervsystemet.

– Tidigare behandlades osteoporospatienter med östrogentillskott. Men efter att det visat sig att det leder till ökad risk för blodproppar, och möjligen också bröstcancer, har östrogen fått dåligt rykte. Förr brukade ungefär hälften av alla deltagare på en osteoporoskonferens hålla på med östrogen. Men cirka 2003 föll intresset så att min forskargrupp hörde till de få som fortfarande ägnade sig åt hormonet. På senare år har så intresset börjat stiga igen.

DET MARIE LAGERQUIST försöker göra är att separera de positiva effekterna av östrogen från de negativa. På så sätt hoppas hon kunna skapa nya molekyler, utan skadliga bieffekter. I sina studier använder hon genetiskt förändrade möss där olika delar av östrogenreceptorerna manipulerats, och analyserar sedan djuren för att se vad som händer i skelett och andra organ.

– Nackdelen med djurexperiment är att det tar så lång tid. Först måste de sättas på avel, sedan tar det tre månader innan man kan göra försök. Men en intressant upptäckt

»Vi kan inte ha en i familjen som inte spelar fotboll så snart är det dags att skola in honom också.«

MARIE LAGERQUIST

är värd all väntan och alla timmar på labbet.

De senaste dagarna har Marie Lagerquist tillbringat nästan helt på labbet.

– De flesta försök ger förstås negativa resultat. Eftersom välrenommerade tidskrifter bara tar in artiklar om lyckade försök är risken stor att de negativa inte publiceras alls. Det är synd, försök som inte lett framåt är ju också viktiga, om inte annat för att andra forskare inte ska göra om samma sak. Man kan komma runt det här genom

”

att i samma artikel som man skriver om positiva resultat också baka in de som inte gav det man hoppats. Men tyvärr ligger nog mängder med negativa forskningsresultat i byrålädorna som hade sparat både tid och pengar om de kommit ut.

SNART ÄR DET DAGS att gå igenom resultaten. Och få saker gör Marie Lagerquist så lycklig som att analysera försök.

Det skulle vara fotboll i så fall.

– Jag lever i en riktig idrottsfamilj. Min man träffade jag för 20 år sedan genom fotbollen och både han och jag är idag tränare inom Lindomes juniorverksamhet, jag inom fotboll och han inom innebandy. Våra döttrar spelar båda sporterna, det är bara sexåringen som inte börjat än. Men, som dottern Jennifer uttryckte det, vi kan inte ha en i familjen som inte spelar fotboll, så snart är det dags att skola in honom också.

OCH MARIE LAGERQUIST är inte ensam bland universitetets forskare att gilla fotboll. När hon 2008 började som tränare upptäckte hon till sin förvåning en kollega bland ledarna och ytterligare två kollegor bland fotbollsföräldrarna i laget.

– När man har ett arbete som kräver stor koncentration är det viktigt att också kunna slappna av och tänka på annat. Och ingenstans gör jag det bättre än på planen.

Ibland blir det kanske till och med lite för avstressande.

– Jag höll exempelvis på att missa min tjugoförstaårsfest eftersom jag spelade en match strax före kalaset. Det jag gillar är spelet i sig, rörelsen på planen, en passning som blir perfekt. När jag tränar fotboll är alla försök på labbet, alla ansökningar och all administrativ rutin genast som bortblåsta och jag kan förlora mig helt i spelet.

TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG

Lyckad start för ny kurs

– Jag kan inte tänka mig att jobba med något annat, det har varit en jättebra kurs, säger Melanie Sporre, en av studenterna på fördjupningskursen *Praktisk humanjuridik* som avslutades i mars.

I HÖSTAS STARTADE juridiska institutionen Sveriges första rättspraktik och den 17 mars var det studenternas tur att summera sina erfarenheter vid ett öppet seminarium. De 17 studenterna har varit ute hos 9 olika ideella organisationer, bland annat Stadsmissionen, Röda Korset, Göteborgs rättighetscenter, Terrafem och Hyresgästföreningen.

Kursen, som ges den 7:e terminen på juristprogrammet, heter *praktisk humanjuridik och välfärdsrätt* och varvar teori med fri juridisk rådgivning ute på en ideell organisation tre dagar i veckan. De resterande två dagarna är studenterna inne på institutionen.

Internationellt kallas idén law clinic och finns på många håll i världen, men det unika med Göteborgsmodellen är att praktiken sker ute i organisationer, i tätt samarbete med både handledare inom organisationerna och kursens lärare.

Intresset för kursen har varit stort och till första omgången var det 47 sökande till 17 platser vilka valdes ut

Melanie Sporre och Sofi Linderoth har praktiserat på kvinnojouren Ada.

efter intervjuer. I höst utökas kursen med ytterligare 8 platser.

– Om man har jobbat med sociala frågor tidigare så är det meriterande. Det handlar om att få in rätt studenter som har ett engagemang och intresse att jobba i ideella organisationer, säger samordnare Karin Björelid.

I kursen ingår, förutom teoretiska kunskaper, moment som juridisk rådgivning, att kunna förmedla sina

juridiska kunskaper på ett tydligt och begripligt sätt och kunskaper om hur det rättspolitiska arbetet fungerar.

Diskussionen att starta en rättspraktik har pågått i 15 år. Sara Stendahl, som är akademiskt ansvarig, framhåller hur det är roligt att kursen kommit igång och att samarbetet fungerat så väl.

– Det är en strategisk satsning på tre år som sedan ska utvärderas men

hittills känns det positivt. Det krävdes väldigt mycket arbete för att komma igång. Kursen innehåller viktiga pedagogiska och akademiska moment, där varje del tenteras. Studenterna är ute på praktik för att reflektera över sin kunskap. Men det är samtidigt ett samverkansprojekt som också lett till nya forskningsområden.

Sofi Linderoth och Melanie Sporre har varit på kvinno- och tjejjouren Ada, en ideell förening som driver ett skyddat boende för kvinnor som behöver fly sina hem på grund av våld och hot. Dit kan kvinnor och tjejer också vända sig för att få råd och stöd, i bland annat juridiska frågor.

– Det har varit otroligt givande och intressant, säger Sofi Linderoth. Vi har fått möjlighet att lyssna på kvinnornas hela livshistoria. Att kunna juridik är bara en del, det handlar lika mycket om bemötande och att ha ett ödmjukt förhållningssätt.

Melanie Sporre håller med.

– Det är en mycket bra kurs som ger helt andra insikter och kunskaper än en renodlat teoretisk kurs. Som jurist måste man lära sig att anpassa sig till de människor man möter. Det får man träna på här.

ALLAN ERIKSSON

Lovar mer pengar till universitetet

Fler basresurser till universitetet, satsning på unga forskare samt en särskild utredning av hur det går med jämställdheten – det var tre löften som högre utbildnings- och forskningsminister Helene Hellmark Knutsson gav under ett blixtpbesök i Göteborg den 9 mars.

BÅDE CHALMERS OCH Göteborgs universitet stod på programmet när Helene Hellmark Knutsson besökte Göteborg. Bland annat berättade hon att regeringen kommer att satsa på 14 300 nya utbildningsplatser fram till 2018.

– Arbetsmarknaden behöver fler kvalificerade medarbetare men utmaningen är att öka antalet platser utan att sänka kvaliteten. För att göra det behöver regeringen föra en ständig dialog med lärosätena om vilka resurser som krävs.

Bland annat lovade Helene Hellmark Knutsson ökade basanslag.

– En ny forskningsproposition med ett tioårigt perspektiv kommer hösten

Helene Hellmark Knutsson

2016. Den innebär bland annat ökad basfinansiering. Fri grundforskning med ett ökat risktagande är viktigt för att nå de verkligt intressanta forskningsresultaten. Dessutom vill vi satsa på unga forskare samt öka jämställdheten.

Inom grundutbildningen finns dock ett motsatt jämställdhetsproblem. Allt färre unga män söker vidare till högskolestudier; vid exempelvis Göteborgs universitet utgör männen bara en tredjedel av grundstudenterna.

– Att pojkar inte klarar sig så bra är en trend i hela utbildningssystemet, från grundskolan och uppåt, som vi självklart måste åtgärda. Det är också ett problem att så många studenter väljer utbildning efter kön, något som i sin tur hänger samman med vår könssegregerade arbetsmarknad. Regeringen kommer därför att tillsätta en expertgrupp för ökad jämställdhet i högskolan som ska handla om allt från jämställda forskningsanslag och ökad andel kvinnliga professorer till hur vi kan bryta könsstereotypa föreställningar om utbildningarna.

Svenska folket har en stark tilltro till forskning, det visar inte minst den nyligen presenterade Förtroendebarenometern, påpekade Helene Hellmark Knutsson.

– Vi ska vara rädda om det stödet, utan det hade Sverige inte lyckats bygga upp en så stark forskning som är till gagn för hela samhället. För att behålla stödet är det viktigt att universitetet fortsätter samverka med samhället och för ut sin kunskap till allmänheten.

Du har varit högre utbildnings- och forskningsminister sedan oktober förra året. Hur har arbetet varit hittills?

– Det är fantastiskt roligt och stimulerande att arbeta inom ett område som har ett så stort förtroende bland allmänheten och att få träffa så många kunniga människor. De frågor jag ansvarar för är både viktiga och svåra, men spännande. Jag är glad varje dag jag går till jobbet.

EVA LUNDGREN

Titta gärna på Medietekniks intervju: [youtube.com/watch?v=DKThSkE_MLA](https://www.youtube.com/watch?v=DKThSkE_MLA).

Åsa Torinsson Naluai vände sig till Forsknings- och innovationskontoret för att få stöd för sin forskning.

Får hjälp att forska vidare

Finns det ett samband mellan celiaki, typ 2-diabetes och anorexi? Och går det i så fall att hitta en behandling som fungerar på alla sjukdomarna?

Det är frågor som docent Åsa Torinsson Naluai kommer att studera i ett alldeles unikt projekt.

Men utan stöd från Forsknings- och innovationskontoret och GU Holding hade det knappast gått.

FÖR TVÅ ÅR SEDAN publicerade Åsa Torinsson Naluais forskargrupp en artikel i PLOS ONE, världens största open access-tidskrift. Artikelnen handlar om en undersökning av celiaki, alltså glutenintolerans, gjord med en metod som fått flera läsare att undra: Kan man verkligen göra så där?

Grunden för artikeln är en helgenomstudie. Det vanliga sättet att göra sådana undersökningar är att jämföra gener hos tiotusentals sjuka

patienter med generna hos lika många friska personer, något som är både omständligt och kostsamt.

– Det unika med vårt projekt är att vi utgått från endast 100 svenska familjer med celiaki. Istället för en frisk kontrollgrupp har vi jämfört sjuka barns gener med generna hos föräldrarna. På så sätt har vi lyckats hitta ett stort antal arvsanlag som sannolikt samverkar vid sjukdom. Flera av dessa är inte alls inflammatoriska utan har med helt andra områden att göra, exempelvis näringssignalering och aktiviteten hos tarmmuskler.

DET ÄR ÅSA TORINSSON NALUAI, docent vid institutionen för biomedicin, som förklarar. Till de intressanta resultaten hör ett tidigare okänt samband mellan celiaki, typ 2-diabetes och anorexi.

– Det verkar finnas en relation mellan autoimmuna sjukdomar och

»Vi åt glutenfritt i två veckor och mycket riktigt, prolinnivåerna i blodet sjönk dramatiskt.«

näringssignalering. Men hur sambandet ser ut vet vi dock inte än: Är det så att gener som ökar risken för diabetes också innebär större risk för celiaki? Eller fungerar dessa gener kanske tvärtom skyddande?

Aminosyran prolin verkar spela en central roll. Den finns bland annat i den seiga och motståndskraftiga bindväv, kollagenet, som håller ihop cellerna i kroppen.

– När ett smittämne försöker ta sig in i kroppen är det just kollagenet som attackerar vilket, om vår hypotes stämmer, gör att prolin faller ut. Höga halter prolin i blodet verkar alltså

kroppen kunna tolka som att den är under attack och därför måste försvara sig. Och det gör den med hjälp av vävnadstransglutaminas som har till uppgift att laga de hål smittämnet gör i bindväven.

MEN HÖGA NIVÅER av prolin i blodet kan också bero på annat än sjukdom. Det kan exempelvis vara ett tecken på svält, förklarar Åsa Torinsson Naluai.

– Kroppens celler måste ju ha något att leva på och tillförs ingen annan näring börjar den bryta ner bindväven och kollagenet så att prolin frigörs.

Ett annat sätt att öka prolinhalten

är genom födan. För också det sega glutenproteinet består till stor del av prolin.

– Vi har under århundradena odlat fram sådesslag med allt bättre jäsningsförmåga eftersom vi ju tycker om fluffiga och lätta bröd. Det innebär att dagens vete innehåller cirka tusen gånger mer gluten än vildvete. Men prolin finns också i andra lite sega matvaror, som ost och visst godis. Så när man äter bröd eller stora mängder ost och alltså får i sig mycket prolin kanske kroppen uppfattar det som en sjukdomsinvasion.

För att undersöka den teorin har Åsa Torinsson Naluai hittills använt fem försökspersoner: fyra kollegor och sig själv.

– Vi åt glutenfritt i två veckor och mycket riktigt, prolinnivåerna i blodet sjönk dramatiskt.

Det Åsa Torinsson Naluai nu vill göra är att fortsätta undersöka om höga prolinnivåer ger ökad risk för celiaki, diabetes typ 2 och anorexi. Hon vill också ta reda på hur stor betydelse prolinmetabolismen har, alltså den tid prolinet stannar i tarmen.

– Om jag lyckas visa att prolin trigger igång celiaki, och kanske även andra autoimmuna sjukdomar, blir nästa steg att komma på ett sätt att sänka prolinnivåerna i blodet. Och där har jag förslag på ett enzym jag tror kan fungera.

FÖR EN LITEN OKÄND forskargrupp är det dock svårt att få anslag för fortsatta studier. Åsa Torinsson Naluai har exempelvis finansierat sina projekt på små medel från privata anslagsgivare. Pengar från någon större finansör som Vetenskapsrådet har hon dock aldrig fått, trots att hon sökt ett tiotal gånger.

Som tur är finns dock Forsknings- och innovationskontoret och GU Holding.

– Jag visste vad jag ville göra men inte vart jag skulle vända mig, förklarar Åsa Torinsson Naluai. Som forskare kan man oftast inte så mycket om nyttiggörande eller ekonomi och har heller inga nätverk inom de här områdena. Men så fick jag kontakt med Ann Lindgård, innovationsrådgivare på Forsknings- och innovationskontoret, och Lorna Fletcher, affärsutvecklare på GU Holding. Och det stöd de gett mig och min grupp har varit ovärderligt! Dels har de hela tiden varit positiva och uppmuntrande men dels också förmedlat kontakter med viktiga aktörer, exempelvis med en engelsk patentbyrå.

DESSA KONTAKTER har bland annat tagit fram underlag på vilka läkemedel som redan finns på marknaden.

– Deras undersökning visar att någonting liknande det min forskargrupp vill göra inte existerar någon

Finns det ett samband mellan celiaki, diabetes typ 2 och anorexi?

»Även om din idé inte är färdigtänkt kan det vara bra att bolla med personer som har erfarenhet av nyttiggörande.«

annanstans. Men innan patentbyrån vill gå vidare måste vi visa att det enzym vi tror på faktiskt kan stoppa aktivitetssignalen hos prolin. Jag trodde att det skulle innebära en massa komplicerade studier på möss men patentbyrån är nöjd om vi kan visa resultat på bananflugor, vilket förstås är mycket enklare. Sahlgrenska akademins Core Facility Mammalian Protein Expression har redan tillverkat enzymet åt oss så vi kan snart börja försöken.

Forsknings- och innovationskontoret har även förmedlat kontakter med Livsmedelsverket och med personer som jobbar med läkemedelsutveckling. Tanken är att forskargruppen också ska bilda ett företag.

Kan du ge något råd till kollegor som har en idé de vill utveckla?

– Jag tycker inte att man ska vänta utan kontakta Forsknings- och innovationskontoret på ett tidigt stadium. Även om din idé inte är färdigtänkt kan det vara bra att bolla den med personer som har erfarenhet av nyttiggörande. Och för mig, som

aldrig studerat vare sig företagande eller ekonomi, har det inneburit en oerhörd trygghet att bli omhändertagen av Ann och Lorna som hela tiden varit entusiastiska, trots på mig och verkligen arbetat för min forskargrups bästa.

MEN ÅSA TORINSSON NALUAI fortsätter också med andra delar av sin forskning. För det kan finnas fler sjukdomar som hänger samman med celiaki. Bland annat har hon påbörjat en undersökning av 250 familjer med psoriasis.

– Det är nämligen också en sjukdom som kan påverkas av förhöjda prolinnivåer. Tillsammans med forskarkollegorna Katarina Ejeskär, Viktoria Rotter och Yvonne Wettergren har jag dessutom startat en stiftelse vars hemsida vi nu jobbar på. Så just nu är det fullt upp för kollegorna och mig.

**TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG**

ÅSA TORINSSON NALUAI

YRKE: Docent vid institutionen för biomedicin.

FAMILJ: Man och tre barn, 11, 13 och 15 år gamla.

ÅLDER: 47 år.

BOR: I Ekeback.

INTRESSEN: Skidåkning och segling.

Artikeln i PLOS ONE heter *A Possible Mechanism behind Autoimmune Disorders Discovered By Genome-Wide Linkage and Association Analysis in Celiac Disease*.

Den helgenometod forskarna använt kallas Genome Wide Association Studies.

FAKTA: FORSKNINGS- OCH INNOVATIONSKONTORET OCH GU HOLDING

Har du en idé som du vill utveckla men inte vet hur? Forsknings- och innovationskontoret ger kostnadsfritt stöd och råd för att kunskap och idéer som genereras inom universitet ska nå det omgivande samhället. Stödet ges för att hitta möjligheter till finansiering, samarbeten och olika typer av värdeskapande och genomslag i omvärlden. Forsknings- och innovationskontoret ger också stöd vid ansökningar av större externa forskningsanslag, avtalsfrågor, affärsjuridisk rådgivning, redovisningsstöd samt stöd vid analyser och utvärderingar. För mer information: <http://medarbetarportalen.gu.se/forskning-sochinnovationskontoret>.

Om idén kan leda vidare till ett kommersiellt utvecklingsprojekt i ett företag, är det lämpligt att kontakta GU Holding som kan ge finansiellt och operativt stöd under de första kritiska åren. Det innebär att du diskuterar idén med deras affärsutvecklare och om den bedöms kommersiellt intressant får du hjälp att starta upp och driva den kommersiella verksamheten samt investera kapital i utvecklingen mot en ägarandel.

För mer information: <http://holding.gu.se/>.

»Ingen vill betala för tredje uppgiften«

Inom teknik och medicin är det inget konstigt. Men inom samhällsvetenskaperna uppfattas det ofta som lite miss-tänkt att bedriva forskning i samarbete med dem som har nytta av den. Självt är Annika Härenstam stolt över att se sin forskning få genomslag i såväl arbetslivet som i politiken.

CHEFER SOM FÅR nya insikter om sin organisation och varför goda ambitioner kör fast. Kommunpolitiker som börjat se över modellerna för att styra verksamheten. Förändringar av hur Arbetsmiljöverket gör sina inspektioner. Det är bara några exempel på återverkningar från den forskning som Annika Härenstam har lett till.

Att resultaten fångas upp och får genomslag beror troligen på att forskningen till stor del sker i samverkan med organisationer utanför akademien. Det är så Annika Härenstam helst jobbar.

– Möten över gränserna har alltid gett mig aha-upplevelser och väckt de bra forskningsfrågorna.

Inom Chefios, ett tvärvetenskapligt forsknings- och utvecklingsprojekt som pågått 2008–2014, har samverkan varit central. Fyra västsvenska kommuner och Västra Götalandsregionen bidrog med tid och resurser för att bidra i sökandet av svar på forskningsfrågan. Den löd: Hur ska en organisation se ut för att det ska gå att vara en bra chef i den?

Projektet byggde på att chefers

beskrivningar av hur de har det på jobbet kombinerades med en genomlysning av det sammanhang de verkar i: Hur chefernas belastning ser ut i relation till vilka resurser de har till förfogande, var i organisationen det administrativa stödet finns och hur kommunikationen flödar.

FORSKNINGSRESULTATEN, som enkelt uttryckt visar vikten av öppen dialog och tillit för att kunna göra ett bra jobb som chef, har fått mycket uppmärksamhet. Forskningen har även lett vidare i form av ett utvecklingsprojekt där resultaten tillämpas i offentliga organisationer, samt en uppdragsutbildning på 7,5 poäng som ges av Göteborgs universitet.

Annika Härenstam konstaterar att sam-

ANNIKA HÄRENSTAM

ÅLDER: 65 år.

ARBETE OCH UPPDRAG: Professor vid institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, styrelseledamot i forskningsrådet Forte, medlem i två referensgrupper för Arbetsmiljöverket, bland annat för projektet *Kvinnors arbetsmiljö*.

BAKGRUND: Arbetspsykolog.

FAMILJ: Man, vuxna barn, tre barnbarn.

BOR: Lägenhet i Stockholm och torpstuga i Fjällbacka.

INTRESSEN: Umgås med barnbarnen, greja i trädgården på landet, resa.

SENAST LÄSTA BOK: *Det rena landet* av Maja Hagerman. Läser helst deckare eller något med historisk anknytning.

FAVORITMAT: Fisk, av alla sorter och former.

STOLT ÖVER: Mina barn och att de har klarat sig bra i livet.

STYRKA: Bra på att se möjligheter och vända saker till det positiva.

SVAGHET: Att låta bli god mat.

verkan med andra organisationer har varit helt nödvändig för att få svar på forskningsfrågorna. Men den har inte varit lätt att få till stånd.

– Vi har brottats med hur många frågor som helst. Hur ska man samverka med andra offentliga myndigheter? Hur kan de vara med och finansiera och ha inflytande? Vem äger data? Vi är fortfarande inte i land, så vi får se hur det blir med Chefios framöver.

SVENSKA UNIVERSITET behöver bli mer öppna mot samhället runtomkring, anser Annika Härenstam. Inte minst inom samhällsvetenskaperna.

– Jag upplever att det finns en akademisk kultur av att det är lite misstänkt att sam-

verka, som jag inte har stött på inom teknik och medicin.

Annika Härenstam är i grunden arbetspsykolog. Efter examen fick hon jobb som regionpsykolog inom kriminalvården. Att bli forskare var då inget hon hade tänkt på. Men nyfikenheten väcktes i takt med att hon såg skillnaderna mellan de 12 anstalter och häkten som hon arbetade med. I några uppstod personal- och organisationsproblem hela tiden, medan andra nästan aldrig behövde hennes stöd. Vad kunde det bero på?

När det dök upp en möjlighet att söka forskningspengar för att studera sambandet mellan stress, arbetsmiljö och hälsa tog hon chansen.

– Jag var inte disputerad, men så kunde man göra på den tiden.

Efter att ha kuskat landet runt för att intervjua anställda i kriminalvården och

»Möten över gränserna har alltid gett mig aha-upplevelser och väckt de bra forskningsfrågorna.«

”

samla in 2 000 blodprover för att mäta stresshormoner kunde Annika Härenstam visa ett tydligt samband: Inom de enheter där personalen upplevde att det inte fanns trygghet och tillit var nivåerna av stresshormonet kortisol betydligt högre.

SAMSPELET MELLAN individ och organisation har intresserat Annika Härenstam sedan dess. Men hon nöjer sig inte med att kunna påvisa samband. Ambitionen är att kunna översätta slutsatserna tillbaka till verkligheten.

– Vanliga människor tänker inte i variabler eller abstrakta fenomen. Utan de vill knyta det till situationer som de känner igen och kan förstå.

Annika Härenstam ser hur det naturvetenskapliga paradigmet har nästlat sig in även i beteendevetenskaperna.

– Det vi forskare gör med de klassiska metoderna är att vi plockar ut det vi vill studera ur ett komplext sammanhang. Vi abstraherar det till begrepp som är frikopplade från verkligheten och tittar på någon slags samband långt uppe.

– Så ska man göra om man har med substanser att göra, till exempel vilket ämne i luften som bidrar till att folk får lungcancer. Men om det handlar om inflytande och socialt stöd blir det meningslöst om du inte sätter in det i ett sammanhang igen. Det spelar ingen roll om du mäter det superbra, det blir en kunskap som är väldigt svårt att använda.

Annika Härenstam hämtar inspiration

från fransk forskning och Pierre Bourdieu för att försöka ge svar som är begripliga. I Chefiosprojektet gestaltade hon mängder av bakomliggande data i form av åtta kluster. De representerade arbetssituationer där cheferna beskrev sin situation på likartat sätt – exempelvis de gynnade, de uppbackade, de motarbetade och de klämda.

Under hela sin forskartid har Annika Härenstam varit en flitig föreläsare för organisationer, myndigheter och företag som varit intresserade av forskningsresultaten.

– Jag anser att forskningen inte är färdig förrän den har blivit presenterad för dem som har intresse av att använda den. Men problemet är att ingen vill betala för tredje uppgiften. Alla pratar om att samverka, men styrsystem och incitament går i motsatt riktning

STUDIERN AV KOMMUNALA organisationer har visat hur styrning i linje med new public management kan medföra att chefer behöver ägna merparten av sin tid åt annat än kärnverksamheten. De tendenserna tycker hon sig se också i sin egen organisation, även om hon inte studerat det vetenskapligt.

– Strukturen går mot att betona konkurrens, resultatenheter, OH-modeller och produktivitet. Jag tror inte att de som arbetar på universiteten idag ägnar så mycket tid åt kreativa kärnverksamheter. Det är mycket att dokumentera, sitta på möten, jaga pengar. Och att trixa sig runt så att man sedan kan bemanna det där projektet när det väl är finansierat.

Annika Härenstam har själv kämpat hårt för att hålla ihop mödosamt uppbyggda forskargrupper, med kompletterande kompetenser från olika discipliner och lärosäten.

– Jag tror att man förlorar mycket kreativitet, spänst och högkvalitativ forskning om man bara kan lita på att den här forskargruppen finns här i sex månader. Det är ju i princip omöjligt att anställa någon längre än så. Jag har ingen lösning. Men det funkar inte bra.

I JUNI LÄMNAR ANNIKA Härenstam arbetsrummet på Pilgatan, då hon går i pension. Hon kommer troligen inte att vilja släppa forskningen helt. Men hon ser fram emot att få tom tid.

– Jag ska ägna mig åt mitt lilla torp i Fjällbacka – renovera och ha tid för trädgården. Och så är barnbarnen viktiga.

Hon konstaterar att hon i samband med pensioneringen får chans att öva på något hon inte alltid varit så bra på: Att släppa kontrollen.

– Jag håller på att lämna över uppgifter till andra, och det är jätteskönt! Jag har turen att vara omgiven av flera engagerade och kompetenta personer som tar över frågor och gör dem till sina på alldeles utmärkt sätt.

TEXT: FATIMA GRÖNBLAD

FOTO: EMELIE ASPLUND

Tyrone Martinsson, universitetslektor i fotografi och forskningsansvarig på Akademin Valand, har Svalbard som fält.

– Det som intresserar mig konstnärligt är vårt förhållningssätt till naturen.

Vad betyder fält i din forskning?

– Det är att återskapa och levandegöra material av fotografer, konstnärer, resenärer och forskare som varit i det nordvästra hörnet av Spetsbergen. Mitt pågående projekt är en miljöbeskrivande historia av glaciärer.

Vilken är din metod och hur arbetar du med den?

– Den heter re-fotografering och innebär att jag söker upp en plats som fotograferats historiskt och fotograferar den på nytt. Jag börjar i arkivsamlingar och tar mig sedan ut i fält för att observera. Jag har valt ett område där jag vet att det varit väldigt stor aktivitet ända sen upptäckten av Svalbard 1596 fram till idag. Det ger ett stort material att bygga långa tidslinjer på vilket gör det lättare att säga något om en förändring där över tid. När det gäller att förstå klimatförändringar är re-fotografering ett väldigt direkt vittnesmål. För mig är det intressant

att se hur mitt område miljöfotografering och miljöhumaniora kan bidra i det här arbetet. En fråga att fundera över i varje projekt är hur exakt man ska vara då det gäller platsbestämning? Det är enkelt att finna platserna men vädrets snabba skiftningar bestämmer ofta vad som är möjligt att genomföra och då får nära nog vara tillräckligt. Ett annat dilemma kan vara att du inte är där samma tid på året. Dåtidens fotografer hade en tung fotografisk utrustning som gav andra perspektiv medan jag har med mig en lätt modern utrustning. För att få en mer avancerad bildfil tar jag ibland flera bilder och lägger ihop till en.

Vad är viktigt att tänka på innan avfärd?

– Att bygga goda relationer med norska myndigheter. Jag fick ett stort bildmaterial av Norsk Polarinstitut när jag förklarade mitt projekt och de var intresserade av ett utbyte av data. De förmedlade kontakt

FOTO: JOHAN WINGBORG

»Jag trivs med att vara ute i fält, det ger en extra dimension.«

med forskare som varit på Svalbard. Jag byggde även upp en god relation med systerrelman (norska myndighetsorganisationen på Svalbard), frågade om allt jag behövde och att tillstånden var i ordning. Svenska Polarforskningssekreteriatet gav utbildning i fältsjukvård, ett fältapotek samt satellittelefon. Jag måste kunna lita på att mina medresenärer klarar att leva i en tuff miljö en längre tid och att personkemin stämmer. Det är viktigt att ha kunskaper i hur båten fungerar och att tänka efter före hur du agerar om du möter björn. Jag har tagit jägarexamen, har eget vapen och vi sköt björnprovet för att vara uppdaterade

»När det gäller att förstå klimatförändringar är re-fotografering ett väldigt direkt vittnesmål.«

”

på att hantera ett vapen snabbt. Men det vi fruktade mest var havet då det nästan är vid fryspunkten. Lägerplatsen måste vara bestämd då vi inte kan gå runt och leta med cirka 200 kilo packning.

Vilka svårigheter stöter du på?

– Finansieringen av logistiken är en mycket stor kostnad. Vi betalar cirka 100 000 kronor tur och retur med ett mindre fartyg från Longyearbyen på Svalbard upp till platsen där vi arbetar. Hade resan varit billigare skulle vi kunna göra dessa turer årligen. Vi försöker skapa samarbeten med de norska aktörerna för att minska logistikkostnaden. Fältutrustning hyr vi från Norsk Polarinstitut. Ett annat problem är vädret och att

Svalbard är en nationalpark där du inte får slå upp ditt tält i en radie av 100 meter från kulturminnen som är från före 1946.

Har du råkat ut för några oväntade händelser?

– Vid ett tillfälle var det höga dyningar och en besvärlig strand med hala, stora stenar där vi försökt lägga till med vår gumfibåt och gick därför iland på en annan del av ön. När vi nästan var framme reste sig en isbjörn upp 50 m framför oss, vi tittade på varandra en stund innan vi vände om. När vi kom tillbaka till båten låg havet blankt som en spegel så vi kunde ta oss i land som planerat. Sista helgen bjöd sysselmännen oss att följa med till en fångsthytta några dagar. Då vi var klara med vårt arbete så när som på ett återbesök i en fjord, som visade sig vara granne med hyttan, åkte vi med dem dit. Det var tur för den natten kom en storm och hela vårt läger sveptes bort.

Har ditt fältarbete fått några sociala konsekvenser?

– Jag prioriterar alltid familjen både för deras och min skull. Gränsen för att vara borta går vid fyra till fem veckor. Ombord på fartyget är stämningen god, vi lär känna varandra och jag får nya kontakter som är värdefulla i mitt arbete.

TEXT: HELENA SVENSSON
FOTO: TYRONE MARTINSSON

☉ Södra Dansköya, Svalbard. Övre panorama: Gerhard de Geer 1899, (foto. Stockholms universitet). Nedre panorama: Från lägerplats 2012, foto: Tyrone Martinsson.

☉ Buchanbreen, Magdalenafjorden, Svalbard. Övre bilden till vänster: 1891, fotograf okänd. Övriga bilder av Tyrone Martinsson.

Du vet väl om att du som är anställd vid Göteborgs Universitet har 30% rabatt på Fysiken? Träna gym, gruppträning och bollsport från 260 kr/mån!

fysiken.nu

Ta del av rabatten genom att visa upp ditt GU-kort i receptionen. Priserna gäller autogiro 12 mån t.o.m 30/6 2015.

Fysiken **Gibraltargatan** Gibraltargatan 39–41
Fysiken **Kaserntorget** Kaserntorget 11
Fysiken **Lindholmen** Lindholmospiren 3
Fysiken **Klätterlabbet** Elektrovägen 1
Fysiken **CrossFit** Gamlestadsvägen 4B

fysiken

GU ONLINE 23 APRIL

GU Online är en återkommande temadag om nätburen undervisning inom högre utbildning. Vårens GU Online har temat *blended learning* och hålls den 23 april på Pedagoggen. Ur programmet:

- Öppna lärresurser med Alastair Creelman.
- Flipped classroom ur pedagogiskt och praktiskt perspektiv.
- Bättre studieresultat i Active Learning Classroom (ALC).
- Wikis som lärvätyg.
- Direktrespons i klassrummet med Socrative.
- Att spela in korta instruktionsfilmer med Screencast-o-matic.
- Besök PIL-studion och testa att stå framför kameran.

Deltagande är kostnadsfritt.

Anmäl dig redan idag!

Läs mer här:

www.pil.gu.se/guonline

Skelett i garderoben

Har Göteborgs universitet, liksom Karolinska Institutet, gömda skelett i källaren från ursprungsbefolkningar och lösdrivare som vi vägrar lämna ifrån oss?

GU Journalen har gjort en undersökning, dock utan några spektakulära fynd.

Men en och annan skulle hittade vi i alla fall.

VI HAR STÄMT möte med Bengt R Johansson, professor i anatomi, på Academicum i Medicinarelängan. Det är till ett nästan bortglömt förråd han ska ta oss, så vi följer förvåntansfullt med nerför trappan till källaren.

När han låst upp kikar vi nyfiket in och bland det första vi ser är några undervisningsskelett som dinglar på sina ställningar. Men för övrigt verkar här inte finnas så mycket mer än trist gammalt skräp, som datorer från 90-talet, trådslitna stolar och några madrasser.

Men så drar Bengt R Johansson på sig gummihandskarna och lyfter upp en gammal papplåda. Och där ligger den, en brungrå skalle med ett stort hål i. Spännande tycker jag, men det tycker egentligen inte han.

– Den har tillhört en man som dödats av ett hugg, nej förresten två, i huvudet, flera flisor är borta. Jordrester och några små grässtrån sitter fortfarande fast, kraniet har alltså inte blivit rengjort, utan bara stoppats i en låda.

Under ett bord längst in i hörnet gör vi nästa fynd: flera stora papplådor med skelettdelar i.

Bengt R Johansson drar fram ett par benknotor som han synar.

- DE ÄR LÅRBEN allihop, prydligt sorterade, och verkar ha tillhört friska, våldnärda och hårt arbetande personer. Man kan se en markerad och kraftfull ås på benen som antyder att det är starka individer det

»Jag fick diskret erkänna att de där gotländska benen, de ligger i källaren på min institution.«

BENGT R JOHANSSON

”

handlar om. Här finns inga tecken på artros, tuberkulos, rakit eller andra hälsoproblem.

Lårbenet är märkt Korsbetningen, grav 2. Det var det fält dit gotländska bönder gick man ur huse för att den 27 juli 1361 slåss mot Valdemar Atterdag. Att benen hamnat i en skrubbe på Medicinareberget beror på Bo-Eric Ingelmark, rektor vid GU på 1970-talet.

– Han var verksam som professor i anatomi och intresserad av hälsoundersökningar av arkeologiskt material. Bland annat var han med när Erik XIV:s grav öppnades 1958 och publicerade analyser av den forne kungens hälsotillstånd.

Benen från Korsbetningen har tyvärr hanterats på ett arkeologiskt okänsligt sätt, påpekar Bengt R Johansson.

- DET BLEV KLART för mig när min fru och jag besökte utgrävningarna på Birka i början av 2000-talet. Guiden berättade bland annat att ett gäng medicinare varit där femtio år tidigare och tagit med sig benknotor, som därmed blivit värdelösa för en arkeolog, som förstås behöver kontexten för att göra en analys. Guiden påpekade också att roffandet varit ännu värre vid Korsbetningen utanför Visby. Jag fick då diskret erkänna att de där gotländska benen, de ligger i källaren på min institution.

En annan forskare involverad i benanalyserna var anatomen Thord Lewin.

– Han var intresserad av att mäta män-

Bengt R Johansson, professor i anatomi, visar vad som döljer sig i en av Göteborgs universitets skrubbar.

I ett förråd på Medicinareberget finns bland annat en skalle från slaget vid Korsbetningen 1361.

niskor, så kallad biometri, men inte av rasbiologiska skäl. Istället samarbetade han med Volvo för att anpassa deras förarsäte till den genomsnittliga kroppslängden hos värnpliktiga och med Saab för att skapa ett bekvämt utrymme för piloten i jaktflygplan.

Vi fortsätter rota runt bland lådorna och hittar till slut en barnskalle, men utan förklarande text, samt en kartong märkt Sjöbergen 1965.

– När Älvsborgsbron byggdes stötte man tydligen på en gammal kolerakyrkogård vid dess södra fäste som vi har några fynd från. Någonstans ska det också finnas skelettdelar från Lödöse gamla begravningsplats samt ytterligare omärkta fynd.

DET VAR I SAMBAND med att anatomihuset skulle byggas om 1998 som samlingen bortglömda ben, insamlade på 1950–1960-talen, hittades i ett skåp.

– Jag har vid flera tillfällen försökt få Naturhistoriska riksmuseet intresserat men eftersom jag aldrig fått något svar har de blivit liggande.

Tidigare fanns här också ett tjugotal skelett från en expedition på Svalbard på 1950-

talet. När regeringen 2005 uppmanade universitetet att inventera eventuella kvarlevor från ursprungsbefolkningar, kom Bengt R Johansson ihåg att det fanns en del material i den gamla skrubben.

– Efter många turer och en entusiastisk insats av Sahlgrenska akademiens dåvarande kanslichef Irja Persson-Utterhall återbördades benresterna 2007 till Nordkalotten. Så skelett i garderoben liknande de på Karolinska Institutet har vi inte.

Man kan tydligt se att skallen fått dödande hugg.

»Någonstans ska det finnas skelettdelar från Lödöse gamla begravningsplats.«

BENGT R JOHANSSON

”

De gotlänningar som stupade var friska och starka, visar lårbenet.

Att hålla i en 650 år gammal dödskafe känns lite ruggigt, tycker jag. Men Bengt R Johansson är oberörd.

– Kvarlevor från människor är för mig bara artefakter. När jag studerade på 1960-talet bar alla studenter omkring med en låda som innehöll putsade och vitlackerade ben som man lärde sig rabbla namnen på. Det var äkta skelettben, dels från de samlingar vi ser här, dels med ursprung i Indien, som då tillhandahöll sådana. Hanteringen slutade i början av 2000-talet, så idag använder vi mest plastskelett. Men det är omöjligt att efterlikna den detaljrikedom som finns i ett äkta kranium.

Så vad gör man då av gamla skelett som ingen vill ha?

– Jag antar att Renova inte vill att vi slänger dem på tippen. Eftersom det inte finns något regelverk att hålla sig till blir de väl kvar i skräpkammaren tills någon fattar beslut.

**TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG**

På Svalbard längtar man efter det blå ljuset

Den 18 mars visar sig solen för första gången efter en lång och mörk vinter. Sedan går det undan. I början av april är det dag hela dygnet och inte förrän den 23 augusti går solen ner igen.

– Så är det att leva på Svalbard, förklarar Anne Hormes. Hon har bott där i nio år.

LANGEBYN PÅ SVALBARD är en ganska speciell plats, förklarar kvartärgeologen Anne Hormes.

– En tredjedel av befolkningen jobbar inom koldrift, en tredjedel inom turistnäringen och en tredjedel med forskning och utbildning. Man kanske kan säga att de som bor där uppe snarare gillar friluftsliv än opera, sport är det som gäller på fritiden. Universitetcentrumet UNIS, där jag arbetade, är världens nordligaste institution för högre utbildning och lockar både forskare och studenter från hela världen. Utbildningen är gratis men det är å andra sidan dyrt att leva på Svalbard eftersom alla varor måste transporteras med båt. Men forskningsmässigt är det fantastiskt.

Anne Hormes forskningsområde handlar om de klimatprocesser som påverkar nedsmältningen i Barents hav, som varit täckt av is flera gånger. Den metod hon använder kallas kosmogenisk datering.

– Vi bombarderas hela tiden av kosmisk strålning, till största delen protoner och elektroner med så hög energi att de orsakar kärnreaktioner när de kolliderar med andra partiklar. Partiklarna slår ner på stenar på marken och blir isotoper som exempelvis beryllium och aluminium. Men när partiklarna träffar ett tillräckligt tjockt lager snö, is eller vatten upphör isotopbildningen. När isen sedan smälter kan man mäta om det finns isotoper i marken från tidigare strålning. På så sätt går det att datera när ett område blivit isfritt.

FÖRHÅLLANDENA MELLAN land och hav i Barents hav liknar ganska mycket hur det ser ut i västra Antarktis, förklarar Anne Hormes.

– Det innebär att man genom att studera issmältning i Barents hav kan göra en modell av vad som kan hända på Sydpolen när vädret blir varmare. Det kommer att få stor betydelse för att förstå vilka konsekvenser klimatförändringarna kan ge.

Under sina år på Svalbard har Anne Hormes varit runt på nästan alla öar, ofta tillsammans med fältarbetare eller studenter.

– Alla kurser vid UNIS innehåller fältar-

bete, vare sig man studerar geologi, biologi, geofysik eller teknologi. Det är ett skäl till att det är så populärt bland studenter.

Men sedan maj förra året är Anne Hormes verksam vid GU:s institution för geovetenskaper. Här jobbar hon som forskningsledare för Arctic2k.

– Projektet handlar om att samla in data från klimatvariationer i Arktis under 2 000 år. Bland annat hoppas jag kunna bygga upp ett laboratorium för kosmogenisk datering i Göteborg. Det finns redan i Bergen och i Århus men inte i Sverige.

Anne Hormes trivs med Göteborgs universitet, inte minst för att hon har kollegor från så många olika områden som kan leda till nya samarbeten. Det hon saknar från Svalbard är, oväntat nog, vintern.

– I Göteborg är solen visserligen uppe på

FOTO: JOHAN WINGBORG

Anne Hormes har bott på Svalbard i nio år. Hon forskar om issmältning på polerna.

»Så vinter på Svalbard och sommar i Göteborg hade varit det optimala, tycker jag.«

”

vintern men man ser den ju knappt, det är bara grådaskigt hela dagarna. På Svalbard längtar man till vintern då vädret är klart och månen får snön att lysa upp. Redan i slutet av januari upplever man så kallat blåljus då solen visserligen inte är uppe men dagsljuset sprids över himlen ändå. Sommaren däremot är kall och molnig. Så vinter på Svalbard och sommar i Göteborg hade varit det optimala, tycker jag.

TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG

Skriv till GU Journalens
insändarsida:
gu-journalen@gu.se!

Rädda prenumerationen av granskande tidning

I EN UTREDNING beställd av rektor (Dnr: V 2014/986) föreslås bland annat att prenumerationen till Götheborgske Spionen ska dras in och att pengarna som idag används för prenumerationen istället ska fördelas till kårerna. Kårerna skulle sedan själva kunna besluta om huruvida de vill prenumerera på Spionen. Det vore oklokt av Göteborgs universitet att gå vidare med ett sådant förslag, och vi förordar att nuvarande finansieringsmodell kvarstår, där Göteborgs universitet köper en prenumeration av Spionen till samtliga studenter och anställda.

Spionen är en tidning som granskar såväl studentkårerna som universitetet, som funnits i nästan 80 år, och som ständigt bidrar till att uppmärksamma brister och lyfta fram problem vid vårt lärosäte. Det är den enda granskande nyhetstidning som utkommer till alla studenter vid universitetet, och den enda som bevakar även studentkårerna. Göteborgs universitet utbetalar idag 205 kronor till studentkårerna per helårsstudent som de representerar. Detta är pengar som främst ska gå till utbildningsbevakning, men i praktiken görs ingen särskild uppföljning av kårernas verksamhet. Spionen fyller här en funktion genom att granska vad studentkårerna använder sina pengar till.

UTREDNINGEN LÄGGER FRAM som ett argument till omfördelningen att Spionen inte är populär hos studentkårerna. Det är ett svepande och dåligt underbyggt påstående. Men även om det skulle stämma så är det snarare ett argument för att behålla finansieringsmodellen på samma sätt som idag. Om Spionen är impopulär hos studentkårerna, kan detta betyda att deras granskning belyser något som kårernas medlemmar vill eller bör se. Studentkårer och deras medlemmar är inte en homogen grupp med en vilja. Impopularitet hos granskande journalistik säger antagligen mer om den som granskas än den som granskar. Inte minst därför är det en dålig idé att lägga makten över Spionens finansiering hos den part vars verksamhet Spionen bevakar. Även om studentkårerna skulle välja att fortsatt finansiera Spionen skulle granskningen sannolikt bli lidande, då en inte gärna biter den hand som föder en.

Spionen granskar dessutom universitetet, och det borde ligga i all skattefinansierad verksamhets intresse att så långt som möjligt tillse att pengarna används i rätt syften. En prenumeration på Spionen är ett billigt sätt att få viss försäkring om detta, då eventuella problem vid universitetet ofta uppdagas genom reportage i Spionen, och inte sällan leder dessa nyheter till förändring vid universitetet. En prenumeration på Spionen fyller således ett kvalitetssäkrande syfte.

Visserligen är förhållandet mellan granskare och den som granskas ett potentiellt problem även när universitetet står för prenumerationen, men vi ser det som ett mindre

problem då universitetet som myndighet har det svårare att bestraffa obekvämlig journalistik än vad vi historiskt kunnat se hos studentkårerna. Dessutom var den största anledningen till att universitetet gick in och köpte prenumerationen av Spionen 2010 just tidningens granskande uppdrag.

I EN TID DÄR KÅRERNA har trängd ekonomi och särskilt måna om sin yttre bild, är det särskilt intressant att kårerna granskas. Spionens redaktion har uppmärksammat att detta lett till att kårerna är mindre benägna att uttala sig i frågor, om dessa är känsliga och kan leda till negativ publicitet. Med en sådan kultur föds tystnad, och insynen i verksamheten minskar avsevärt om inte någon aktivt granskar den.

Även för universitetets anställda är Spionen en viktig källa för nyheter ur studentvärlden. Dels för att det ger en bild av verksamheten utanför ens egen institution. Dels för att bilden

»Det finns ingen annan heltäckande källa för den typen av information i Studentgöteborg.«

ges ur ett studentperspektiv. Det finns ingen annan heltäckande källa för den typen av information i Studentgöteborg, och Spionen förenar ett annat mycket spretigt universitet.

VI VÄLKOMNAR en diskussion om formen för Spionens finansiering. Att däremot reducera Spionen till studiesocial verksamhet och att med stöd av likabehandlingsprincipen avfärda stödet till tidningen, det tycker vi är fel väg att gå. Om Göteborgs universitet värnar en oberoende granskande studentpress bör frågan utredas vidare innan ett avskaffande av prenumerationen kan bli aktuellt.

Nästa år fyller Spionen 80 år, och verksamheten är mer aktuell än någonsin. Låt inte jubileumsfesten bli en gravöl.

THOMAS LARSSON
ORDFÖRANDE SPIONENS STYRELSE 2015

TOBIAS OLAUSSON
ORDFÖRANDE SPIONENS STYRELSE 2012-2014

MAXIM FRIS
ORDFÖRANDE SPIONENS STYRELSE 2008-2011

Läsarbrev

Bästa Pam!

I SENASTE GU JOURNALEN (1-2015) läser vi på sid 2 apropå att GU nu har över en miljard i kassan: "Problemet med att pengarna inte används i den takt som planerats är att vi skjuter fram viktig utveckling inom utbildning och forskning. Det kan till viss del förklaras med att det tar tid att rekrytera och sätta igång forskningsprojekt och kan säkert också ha sin grund i osäkerhet vad gäller uppdrag och planering. Men att överskottet fortsätter att öka trots flera års medvetet arbete med att det ska minska är inte acceptabelt." I samma nummer säger ekonomidirektören på sid 5 att: "Vi kan bara öka resursanvändningen genom att anställa mer personal." Dessutom skriver ni på sid 8 i budgetunderlaget för perioden 2016-2018 (Budgetunderlag 2015-02-05 Dnr E 2014/257) följande: "Stora ansträngningar har gjorts under räkenskapsåret på att kvalitetsförstärka verksamheten och öka antalet anställda."

DE SENASTE VECKORNA har all personal, utom två, sagts upp på den numera nerlagda centrumbildningen GOart. Som skäl anges medelsbrist. Uppsägningstiden är 12 månader eftersom personalen har varit anställd så länge. Det som sägs i GU Journalen och budgetunderlaget är därför inte trovärdigt. Överskottet växer, ni borde anställa fler för att få det att minska, ändå säger ni upp personal. Enligt ovannämnda budgetunderlag är 48 procent att betrakta som fritt kapital (sid 9). För oss är detta en förolämpning, ett slag i ansiktet, och vi får en stark känsla av att denna process inte varit rak och ärlig. Sådant utplånar förtroende.

CARL JOHAN BERGSTEN, JOHAN NORRBACK,
IBO ORTGIES, PAUL PEETERS, JOEL SPEERSTRA,
MUNETAKA YOKOTA, ALF ÅSLUND

Replik:

MITT ENDA BESLUT VAR att inte längre ha GOart som universitetsgemensam centrumbildning. Inget annat.

PAM FREDMAN, REKTOR

Skriv till GU Journalens
insändarsida:
gu-journalen@gu.se!

Universitetet, linjeorganisationen och demokratins död

ARBETSORDNINGEN för Göteborgs universitet inleds med orden "Universitetet är bärare av en månghundraårig tradition som självständig akademi där den kollegiala styrmodellen står som garant för kvalitet och utveckling". I Vision 2020 läser man vidare att *vårt arbete skall präglas av ett kritiskt förhållningssätt, hög integritet och en inre demokratisk ordning*. Med sin satsning på *Multidisciplinär forskning om Opinion och Demokrati* och med sitt engagemang i Demokratifonden visar universitetet också ambitionen att profilera sig som en aktör för ett demokratiskt samhälle. Och det är precis så vi vill att vårt universitet ska arbeta.

Universitetet har idag en linjeorganisation, helt enligt de vindar som blåser i den offentliga sfären sedan mer än ett decennium. Med näringslivets organisation som förebild önskar man en effektiv organisation där cheferna är chefer som verkligen bestämmer, och där man inte tappar tid och energi på onödiga diskussioner. Linjen är inte helt strikt – fakultetsstyrelsen har en något oklar roll – men i praktiken gäller linjeorganisationen, visar det sig. Priset för detta är att man brutit med den akademiska tradition av kollegialt styre som var baserad på att lärare och forskare tillsammans utsåg sina chefer, och på att valda styrelser hade beslutanderätt. Den akademiska friheten har varit väsentlig för att skapa en kreativ miljö och har fått många forskare att överse med osäkra arbetsvillkor.

DETTA ÄR MAN i universitetets ledning givetvis medveten om, men man står inför ett problem: Hur får man ihop en effektiv styrning uppifrån och ner med en demokratisk process nerifrån och upp? För att något sådant ska fungera i praktiken krävs klara riktlinjer för vad som gäller i olika situationer. Några sådana finns dock inte.

Hur illa det kan gå i detta demokratiska vakuum illustreras av den pågående konflikten mellan institutionen för biologi och miljövetenskap (BioEnv) och Naturvetenskapliga fakultetens ledning. Personalen på BioEnv vill välja om sin mycket uppskattade prefekt, Ingela Dahllöf, för en ny period, men dekanus har givit ett informellt förhandsbesked om att hon inte kommer att acceptera personalens val. Skälet skulle vara "bristande förtroende".

Något bristande förtroende finns sannoligen inte från personalens sida. Ingela Dahllöf har under sin tid på BioEnv visat sig vara en sällsynt kompetent chef, och hon har fått ett unikt högt förtroende, nästan

85 procent enligt senaste arbetsmiljöbarometern. De anställda har skickat flera protestskrivelser till rektor och fakultet, sammanlagt har 111 personer hört av sig. Svaren har varit glasklara: detta är en linje-fråga. Punkt slut. Skrivelserna har lagts till handlingarna utan åtgärd. Etthundraelva

Med näringslivets organisation som förebild önskar man en effektiv organisation där cheferna är chefer som verkligen bestämmer, och där man inte tappar tid och energi på onödiga diskussioner.

personers starka oro tycks inte betyda något för ledningen. Det enda man gjort har varit att försvara sin position.

Den beredningsgrupp som fått i uppdrag att söka efter en alternativ kandidat har fått in drygt 60 förslag från personalen. Alla har dock föreslagit Ingela Dahllöf; ingen annan kandidat har nämnts. Dekanus svar har varit att förkunna att om inte beredningsgruppen hittar en alternativ intern kandidat kan processen fortsätta med en extern rekrytering som skulle komma att belasta institutionens ekonomi, och om inte den lyckas kan institutionen komma att ställas under tvångsförvaltning.

EMELLERTID STÅR beredningsgruppen inför en omöjlig uppgift. Dekanus kräver att i förväg få godkänna de kandidater som kan bli aktuella för prefektvalet, men avslöjar inte vilka kriterier som gäller för att kandidaterna ska vara valbara. Det är något hon vill diskutera enskilt med de olika kandidaterna. I brist på kunskap om vad som egentligen gäller för valet av kandidater kan beredningsgruppen därför inte utföra sin uppgift, och är noga taget överflödigt – ett spel för galleriet.

Konflikten kunde inte vara skarpare. Personalen hävdar envist sin rätt att välja sin chef, medan dekanus helt avvisar personalens uttryckliga vilja och är istället beredd att ta till tvångsåtgärder. Dekanus har här lyckats tolka universitetets arbetsordning så att personalens medinflytande

helt kan undvikas. Att detta alls är möjligt beror på att det inte finns några regler eller riktlinjer för hur man väger linjestyrning mot intern demokrati. Det finns heller inga mekanismer för medling i ett fall som detta. Överhuvudtaget verkar det saknas vägar för personalen att påverka beslut som fattas inom linjeorganisationen. Däremot håller kanske ett prejudikat på att etableras: linjestyre 100 procent, medinflytande 0 procent. Principen tycks vara att medinflytande kan finnas så länge dekanus anser det vara lämpligt, annars inte. Detta är en ordning vi som anställda inte kan acceptera.

Vad som också är oacceptabelt är att andan bland chefer i organisationen verkar vara att se personalens åsikter som rätt oviktiga. De protester som framförts i det här fallet har inte tagits på allvar utan avfärdats med trollformeln "det här är en linje-fråga". Ingen dialog värd namnet har ägt rum. Den ovilja/oförmåga att lösa upp knutarna som fakultetsledningen visar är knappast tecken på ett gott ledarskap. Den visar också på en ren förmyndarattityd gentemot personalen; intelligenta och högt kvalificerade medarbetare anses inte ha synpunkter värda att ta på allvar.

DE STOLTA deklarationer om demokrati och kollegialt styre man kan läsa om i universitetets policy- och styrdokument står alltså mot en krass verklighet: medinflytande kan tillåtas när det passar, men är inte på något sätt självklart. Givetvis är det bekvämt för en chef att bara kunna stänga dörren när personalen kommer och är besvärlig, men ett sådant ledarskap innebär inte bara den interna demokratins död, det kan också bli universitetets död. För vilken forskare väljer att arbeta under sådana omständigheter, om det finns alternativ? Det finns det, nämligen. Om den stängda dörrens ledarskap etablerar sig vid Göteborgs universitet är vi illa ute.

LARS JOHAN ERKELL

DOCENT

MICHAEL AXELSSON

PROFESSOR

ÅKE LARSSON

PROFESSOR EMERITUS

BENGT OXELMAN

PROFESSOR

SUSANNE PIHL BADEN

PROFESSOR

Replik: Därför kan vi inte ge prefekten förnyat förtroende

ARBETSORDNINGEN för Göteborgs universitet pekar ut en väg för att hantera de svåra avvägningsproblem som behandlas i debattartikeln: valbara kandidater skall utses i samråd mellan dekanus och beredningsgrupp.

Bakgrunden till att vi inte kan ge den berörda prefekten förnyat förtroende är att det trots en kraftigt försämrad ekonomi – från ett ackumulerat överskott på 6 miljoner kronor i början av 2012 till ett underskott på 23 miljoner kronor år 2014 – inte har gått att få till en konstruktiv dialog kring de åtgärder som behöver sättas in. Ekonomiska problem kan uppstå, men de går inte att lösa utan ett förtroendefullt samarbete.

Någon stängda dörrrens ledarskap handlar det inte om. Under hösten har fakultetsledningen, vid sidan om de ordinarie budgetdialogerna, besökt

institutionens ledningsgrupp och dess institutionsråd för att direkt framföra vår oro för hanteringen av ekonomin. Den uppkomna situationen kring prefektvalet har följts av möten med beredningsgruppen för ny prefekt och med institutionens ledningsråd, vi har fört samtal med enskilda personer och svarat på flera olika skrivelser. Nyligen genomfördes ett stormöte där alla medarbetare var välkomna att ställa frågor till fakultetsledningen, vilket också många gjorde. Det är vår förhoppning och övertygelse att denna kommunikation och dialog kan ligga till grund för en konstruktiv lösning.

ELISABET AHLBERG OCH

OLA WETTERBERG

DEKANUS OCH PRODEKANUS,
NATURVETENSKAPLIGA FAKULTETEN

Slutreplik:

VISST HAR OLIKA samtal ägt rum, men som vi skriver har "ingen dialog värd namnet" förekommit. Inget har förändrats i dekanus kompromisslösa hållning i prefektfrågan. Vid det nämnda stormötet upprepade fakultetsledningen kända ståndpunkter om och om igen. I fakultetsstyrelsens svar på en skrivelse från 89 medarbetare kan man läsa: "Fakultetsstyrelsen konstaterar inledningsvis att frågan om utseende av prefekt är en linje-fråga, och att skrivelserna i denna del inte föranleder någon åtgärd från styrelsens sida." Inte vid något tillfälle har man antytt någon självkritik eller beredskap att gå personalen till mötes.

Vad gäller den ekonomiska situationen och orsakerna till den har vi en helt annan bild än den fakultetsledningen ger. Vi finner det upprörande att man här försöker diskreditera vår prefekt genom att gå ut med missvisande siffror. Det är inte så man grundlägger det förtroendefulla samarbete fakultetsledningen efterlyser. Noteras bör att när dekanus fick frågan om hon kunde acceptera Ingela Dahllöf som prefekt om de ekonomiska frågorna kunde lösas enligt dekanus önskemål, blev svaret nej. Var problemet egentligen ligger är fortfarande oklart.

Det är dags att fakultetsledningen visar ett ledarskap som möjliggör en konstruktiv konfliktlösning och ett framtida positivt samarbetsklimat.

LARS JOHAN ERKELL, MICHAEL AXELSSON, ÅKE LARSSON, BENGT OXELMAN OCH SUSANNE PIHL BADEN

Replik: Inte bara professorer forskar

FÖRRA NUMRET AV GU Journalen innehöll ett debattinlägg under rubriken "Professor emeritus". Vad innebär det? skrivet av Enrico Tiozzo, professor emeritus vid institutionen för språk och litteraturer. Inriktad på den problematik som uppstår när universitetets lärare och forskare uppnår lagstadgad pensionsålder diskuterar han hur man ska se på det faktum att vissa av dem ges möjlighet att vara fortsatt aktiva inom forskningen även efter denna tidsgräns. Det han verkar uppröras över är orättvisan i att inte bara hans egen tjänstekategori, professorerna, kan erbjudas sådana forskningsprivilegier, utan även de som är anställda som lektorer och forskare. Som exempel tar han sin egen institution, där en sådan reform nyligen genomförts. Han säger sig här inte se någon egentlig nytta med något annat än professorsforskning, och tycker att det är "hjäpnadsväckande konklusioner" som ligger bakom att andra anställda kan komma i fråga. I sin iver går han till och med så långt som att hävda att på institutionen kan "vem som helst som ägnat någon tid åt forskning efter pensionen få titeln professor emeritus".

Tiozzos inlägg utgör onekligen

ett intressant diskussionsämne. Det innehåller också en del saker man kan hålla med om, inte minst att det förekommer "hjäpnadsväckande konklusioner" i det. Problemet är väl bara att det i förstone är han själv som levererar dem. För det första påstår han, helt grundlöst, att institutionen ger alla som ägnat tid åt forskning titeln "professor emeritus", oavsett om de har varit professorer eller ej under sin yrkesverksamma tid (och oavsett om de är män eller kvinnor). Detta är naturligtvis ett helt befängt påstående. Det torde inte finnas någon institution på universitetet som skulle kunna hemfalla åt en sådan praxis. Vad institutionen gör är snarare att beteckna dylika personer för just vad de är, nämligen "pensionerade lärare och forskare". Att det sedan finns traditionella titlar som "professor emeritus" (pensionerad manlig professor) och "professor emerita" (pensionerad kvinnlig professor) att tillgå när man vill särskilja professorerna är en annan historia.

Reformen som Tiozzo irriterar sig på innebär att de som har haft forskning i sin anställning, det vill säga professorer, lektorer och forskare, nu ges möjlighet att fortsätta sin forskargär-

ning på institutionen efter pensionen, men att detta sker under vissa villkor. Specificerade i ett dokument med rubriken *Avtal för pensionerade lärare/forskare* innebär dessa villkor att institutionen, efter framfört önskemål, tillhandahåller utrustning och vissa tjänster, bland annat (delad) kontorsplats, dator och e-post, mot att den pensionerade läraren/forskaren deltar aktivt i institutionens forskningsmiljöer, främst genom medverkan i seminarieverksamheten, publicering av vetenskapliga skrifter i institutionens namn, samt inrapportering av dem i universitetets publiceringsdatabas (GUP).

I DETTA SAMMANHANG får Tiozzo sägas förete en tämligen gammaldags och schabloniserad syn på forskningsarbete och vem som kan bedriva forskning av god kvalitet. I hans föreställningsvärld verkar det i stort sett bara vara professorer som kan göra det (jämför hans formulering "framför allt, om inte uteslutande, professorer"). I verkligheten ligger det naturligtvis inte till på det viset. Förvisso bedriver många ex-professorer omfattande forskning av hög kvalitet, men det gör också många tidigare lektorer

(docenter) och forskare. För att konstatera det räcker det med att gå in i GUP och kontrollera tillgängliga publiceringsdata. Där finns det många exempel som visar att även företrädare för de senare tjänstekategorierna ägnar sig åt högkvalitativ forskning, och att de ofta har en hög forskningsaktivitet, ibland till och med högre än professorerna.

GUNNAR BERGH
PROFESSOR I ENGELSK
SPRÅKVETENSKAP
OCH PREFEKT VID INSTITUTIONEN FÖR SPRÅK OCH LITTERATURER

Slutreplik:

GUNNAR BERGHS LÅNGA och något irriterade replik tycks visa att mitt inlägg träffade en öm punkt. Andra institutioner vid GU står faktiskt främmande för det som Bergh betraktar som självklart.

ENRICO TIOZZO
PROFESSOR EMERITUS I ITALIENSKA

NYA ANSTÄLLNINGAR

MARIA RÅDSTAM BERGSTRÖM är ny gästprofessor i barn- och ungdomspsykiatri.

STEFAN DOLLINGER är ny professor i engelska med språkvetenskaplig inriktning.

MARGARETA HALLBERG har anställts som senior professor i vetenskapsteori.

BJÖRN HILDENWALL blir ny campuschef för Haga och efterträder Anders Grund som går i pension.

JAN HOLMBERG är ny senior professor i medicinsk mikrobiologi.

ANDERS HULTQVIST är befordrad till professor i musikalisk gestaltning med inriktning mot komposition och nutida konstmusik.

MAARTON KRAAN är ny adjungerad professor i reumatologi.

PER KRUSELL är ny gästprofessor i nationalekonomi.

MIKAEL LINDAHL är ny professor i nationalekonomi.

CAROLINE LINDSTRÖM är ny universitetsadjunkt i estetiska uttrycksformer med inriktning mot utbildningsvetenskap/barrhythmik.

PER LINELL är ny senior professor i kommunikation.

PETER LÖNNROTH är ny adjungerad professor i experimentell diabetesforskning.

LARS MÖLLGÅRD är ny docent i hematologi.

DANIEL NAURIN är befordrad till professor i statsvetenskap.

MARIA OLAUSSEN är ny professor i engelska med litteraturvetenskaplig inriktning.

HÅKAN OLAUSSON är ny gästprofessor i klinisk neurovetenskap.

ANNA-CARIN OLIN är adjungerad professor i arbets- och miljömedicin.

MIKAEL PERSSON är gästprofessor i biomedicinsk elektromagnetik.

LENA SANDSTEDT har anställts som campuschef vid den blivande fastighet- och serviceenheten från den 1 april och kommer att leda arbetet vid Campus-

service Vasa. Hon kommer närmast från projekt Campus Näckrosen, där hon arbetat som projektsamordnare.

JORMA STYF är ny adjungerad professor i ortopedi.

JAN TÖRNELL är adjungerad professor i funktionell genanalys.

AICO VAN VUUREN är professor i nationalekonomi med inriktning mot ekonometri.

ANNA WÅHLIN är ny professor i oceanografi och är därmed Sveriges första kvinnliga professor inom detta område.

LINDA ÅQVIST är ny personaladministratör på Högskolan för scen och musik.

ANSLAG

Peter Friberg får 4 611 000 kronor i projektbidrag inom barns och ungdomars psykiska hälsa, en utlysning som genomförts gemensamt av Formas, Forte, Vetenskapsrådet och Vinnova. Projektet har titeln *Stress och återhämtning hos ungdomar - betydelse för utveckling av fetma och hypertoni*.

Professor **Deliang Chen** vid institutionen för geovetenskaper har tagit plats i den akademiska kommittén för Norges största välgörenhetsorganisation, The Olav Thon Foundation, som nu delar ut sin första internationella forskningsutmärkelse i medicin och naturvetenskap.

Presskommunikatör **Krister Svahn** på Sahlgrenska akademien har nyligen tagit emot Award of Science Communication av den populärvetenskapliga medieportalen IDW (Informationsdienst Wissenschaft) i Berlin. Det vinnande pressmeddelandet uppmärksammade världens första barn som fötts efter livmodertransplantation: <https://idw-online.de/en/news606694>. Pressmeddelandet fick genomslag över hela världen och uppmärksammades av globala nyhetskanaler som AP, Reuters, CNN, The Guardian, BBC, Stern, China Post, NY Times och Washington Post. Pressaktiviteten, som genomfördes i nära samarbete med tidskriften The Lancet, var i stor utsträckning en multimedia-insats som inkluderade filmer på Youtube, nedladdningsbara filmklipp, pressbilder samt en webbplats riktad särskilt till media med fakta, bakgrunder, forskarpresentationer, länkar till relaterad forskning utanför Göteborgs universitet och en autentisk patientberättelse. Webbplatsen ger också information till potentiella framtida patienter. De internationella pressklipp räknas idag till en bra bit över 1500 artiklar, vilket har lett till både

en halvtimmas-special på BBC-serien *Trust me I'm a Doctor* och en inbjudan till forskningsledaren Mats Brännström att bli gästprofessor inom transplantationskirurgi vid Harvard University.

Detta var första gången ett engelskspråkigt pressmeddelande vann IDW-priset. Prissumman är på 2 000 euro och ska gå till att stärka forskningskommunikation vid GU.

Dennis Beach, Marianne Dovemark och Elisabet Öhrn vid institutionen för pedagogik och specialpedagogik samt **Anneli Schwarz** vid Högskolan i Borås tilldelades Ahlström Award från för artikeln *Complexities and Contradictions of Educational Inclusion - A Meta-Ethnographic Analysis*. The Ahlström Award är en utmärkelse för en eller flera medforskare som har publicerat en artikel i Nordic Studies in Education. Priset instiftades 1994 för att hedra professor Karl-Georg Ahlström, Uppsala universitet, vid hans avgång.

EVENEMANG

Dags för science slam

Vem är bäst på att presentera sin forskning på tre minuter? Det kan du vara med och avgöra för snart är det åter dags för science slam. Medverkande från Göteborgs universitet är Andreas Önnersfors, Anna K. Wåhlin, Helena Backlund Wasling, Sara Landström samt Sean Bennet. Från Chalmers medverkar Louise Lundberg, Simon Isaksson, Joraine Rössler och Per-Olof Arnäs.

Tid: 16 april kl. 18:15.

Plats: Universeums foajé, Södra vägen 50.

NYA BÖCKER

Till Harry från ...

Vill du lära känna Harry Martinson via hans bibliotek? I så fall är detta boken för dig. Ett stort antal verk ur hans boksamling finns i Martinsonrummet på Olofströms bibliotek i Blekinge. En del innehåller dedikationer från kända författare som Maria Wine, Sara Lidman och Eyvind Johnson. Dessa återges i boken, tillsammans med utförliga kommentarer av olika skribenter från bland annat Göteborgs universitet, samt vackra bilder.

Det är Harry Martinsonsällskapet som producerat boken och förlaget är Veckerum.

Amerikas födelse - korset, guld och svärdet i Nya världen

Michael Azar, professor i idéhistoria, har skrivit en bok om Columbus. Det dröjde åtminstone ett decennium innan man förstod att han kommit till en helt ny värld, en insikt som stod i strid med de källor som européerna utgick ifrån under den här perioden: Bibeln, kyrkofäderna, de klassiska antika skrifterna från Aristoteles till Ptolemaios. Upptäckten skakade om de lärda själva kunskapsgrund och nya frågor uppstod. Bland annat beslöt den spanska kronan att försöka reda ut de moraliska, politiska och juridiska aspekterna av den pågående erövringen där två läger bildades: de som menade att indianerna var ädla vildar och de som uppfattade dem som barbarer. Var det rätt att föra krig i religionens namn? Boken är utgiven av Leopard förlag.

Indianska religioner

Boken *Indianska religioner* handlar om de större civilisationer som fanns i Mellanamerika före den europeiska koloniseringen, bland annat azteker, tolteker och mayafolket. De hade en hel del gemensamt, som besläktade språk, en speciell kalenderräkning och god kännedom om universum. Runt år 0 började man också bygga större samhällen och aztekernas huvudstad var en av dåtidens största städer. Vetenskap och kultur blomstrade men religionen krävde tusentals människoffer varje år. Bland annat fanns ett system där människor valdes ut i ett slags gladiatorspel och offerades genom att hjärtat slets ur kroppen.

Även bildskrifterna hos mayafolket handlar ofta om död, dödsängest eller oförståelse inför livet. Man förde också ganska mycket krig med grannfolken. Samtidigt som de var duktiga astronomer och arkitekter hade de väldigt våldsamma statsideologier, förklarar författaren, religionsvetaren Daniel Andersson.

Makt utan mandat

Boken handlar bland annat om politiskt sakkunniga, politiska sekreterare, presssekreterare, PR-konsulter och utredare på fackförbund och tankesmedjor. Denna grupp har ökat kraftigt i antal under de senaste decennierna liksom deras inflytande. Titeln syftar på att dessa makthavare inte är demokratiskt valda. Boken bygger på en omfattande kartläggning av denna växande och osynliga grupp politiska aktörer. Analysen är den första i sitt slag som tar ett helhetsgrepp om denna nya politiska kategori och bygger på ett unikt intervju-material. Författare är Bo Rothstein, Christina Garsten samt Stefan Svallfors.

FOTO: JOHAN WINGBORG

Hallå där...

Jonas Hinnfors, professor i statsvetenskap!

I sommar är du med och startar en statsvetar-podd. Vad innebär det?

– Det var Ulf Bjereld, professor i statsvetenskap vid GU, Cecilia Garne, journalist, rutinerad moderator och disputerad i statsvetenskap, och jag som fick idén i höstas när det var tal om extraval. Vi funderade på hur vi skulle orka med ytterligare en valrörelse med telefonsamtal från journalister, politiker, organisationer och andra. Och då kom vi på idén att ta saken i egna händer och starta en podd som vi själva har kontroll över. Sedan blev det ju inget extraval och podden var kanske inte en så bra strategi för att minska medieintresset trots allt. Men ändå låg idén där och gnagde.

Så då kom ni att tänka på Almedalen?

– Precis. Det är ju också ett tillfälle då vi statsvetare får en massa frågor från alla håll. Tanken är att vi ska sitta i Dagens Industris tält nära Donners plats,

måndag till fredag klockan 16:00, och diskutera aktuella frågor inför publik. Vi tänker analysera tal, svara på lyssnarfrågor och kanske också ta upp något centralt ämne, exempelvis den så kallade partiledareffekten, kvotering eller decemberöverenskommelsen. Kanske kommer vi att bjuda in gäster också. Någon statsvetarjargong blir det inte utan vi ska samtala vardagligt med varandra.

– Eftersom Cecilia är en så van moderator kommer samtalet säkert att flyta på även om det inte är moderator i sig hon är här. Dagens Industri står för den tekniska plattformen och för klippningen. Programmet blir cirka 20–30 minuter långt.

Ni skriver själva på er hemsida: "Ska dessa ständigt närvarande statsvetare nu breda ut sig i podd-världen också?" Behöver ni statsvetare verkligen ännu mer utrymme i medierna?

– Det stämmer att vi syns och

hörs ganska mycket. Men den som inte vill ladda ner vår podd behöver ju inte göra det.

Vad händer efter Almedalen?

– Det vet vi inte. Kanske blir podden en engångsföreteelse eller så fortsätter den. Det hänger på hur mycket vi hinner och orkar. För podden är något vi gör ideellt på vår fritid.

Är detta världens första statsvetar-podd?

– Det finns förstås en massa bloggar, jag rekommenderar exempelvis politologerna, fast där är inte vi med. Och journalisterna Henrik Torehammar, Fredrik Furtenbach och Tomas Ramberg har en mycket bra podd om politik. Men en riktig statsvetar-podd, av och med statsvetare, tror vi nog att vi är unika med.

Mer information finns på: statsvetar-podd@gmail.com och på Twitter @statsvetar-podd.

EVA LUNDGREN

Vilken historisk person skulle du vilja vara för en dag?

Lars-Johan Erkell
Universitetslektor i zoofysiologi

– **ARISTOTELES!** Tänk att stå på toppen av sin tids kunskap inom alla områden, att för en dag ha oöverträffad kunskap om världen som den var för 2 400 år sedan, en kunskap som är borta idag. Att uppleva hur man tänkte då. Att få vara den förste zoofysiologen ... och tänk att få vara ett geni för en dag, så mycket intelligentare än vad jag själv är.

Mette Axelsen
Universitetslektor i klinisk näringsfysiologi

– **JAG VILL VARA** Anna Thalena Busck, första ägaren till Gathenhielmska huset, Stigbergstorget år 1750. Jag ville vakna i detta underbara hus, och strosa runt i Lilla London en hel dag, beskåda de befästa vallarna och gravarna, trähusen och gränderna. På kvällen skulle jag bjuda Niclas Sahlgren med vänner på tidens bästa kök på ostindiskt porcelin.

Ann-Marie Ekengren
Professor i statsvetenskap

– **JAG SKULLE VILJA VARA** John F Kennedy, JFK, under Kubakrisen i oktober 1962 när USA etablerade en flottblockad för att förhindra utplaceringen av ytterligare sovjetiska robotar på Kuba. Jag är intresserad av utrikespolitik och det hade varit fascinerande att leda beslutsfattandet kring en händelse som har blivit så undersökt i olika studier.

Kenneth Nyberg
Universitetslektor i historia

– **UTAN ATT KUNNA** namnge en viss person skulle jag vilja vara en av de familjemedlemmar som var med när Jane Austen första gången läste högt ur det som skulle bli *Stolthet och fördom*. Som så många andra är jag en stor beundrare av hennes vassa samhällsskildringar och språkliga briljans, och jag har därför ofta undrat över människan bakom orden.

Mist Thorkelsdottir
Prefekt på Högskolan för scen och musik

– Jag skulle vilja bli Gudridur Thorbjarnadottir (efter år 1000). Denna otroliga kvinna visade en djup känsla av nyfikenhet och mod. Hon föddes som bondflicka i västra Island, var bland de första bosättarna i Grönland och födde det första europeiska barnet i Amerika. Hon hade senare en stor gård i norra Island varifrån hon pilgrimsvandrade till Rom, där hon berättade för påven om sina äventyr från Vinland. Tusen år senare försöker vi, inte minst inom högre utbildning, ta itu med innebörden av globalisering, interkulturell kommunikation och delaktighet.

Europastudenter ordnade statsministerbesök

När Stefan Löfven besökte Göteborgs universitet den 23 mars innebar det ytterligare en framgång för Brännpunkt Europa. Organisationen leds av studenter och har som syfte att arrangera lunchföreläsningar i spännande ämnen.

- Men besöket av statsministern är det absolut största vi gjort!

DEN 11 MARS hette föreläsaren Alexei Levinson, forskare vid opinionsinstitutet Levada center i Moskva. Hans förklaring till varför Vladimir Putin är så populär i Ryssland fyllde hörsalen Dragonen till bristningsgränsen och Brännpunkt Europas arrangörer trodde att större än så här kommer det knappast att bli.

- Det brukar komma ett sextiotal åhörare på lunchföreläsningarna men denna gång räknade vi till 115 personer i publiken, förklarar Astrid Jakobsson van Stam, vice ordförande för Brännpunkt Europa. Vi får tips från olika håll, ofta från institutionen, men den här gången var det Per Månson, professor i sociologi, som förmedlat kontakten.

Men två veckor senare slogs rekordet med råge.

- Statsrådsberedningen hade kontaktat vår institution för att undersöka om Stefan Löfven kunde komma hit och träffa studenterna, förklarar Floris van Stralen, ordförande för Brännpunkt Europa. Vår prefekt, Fredrika Lagergren Wahlin, pratade med Urban Strandberg, programansvarig för Europaprogrammet, som diskuterade med oss. Det gick undan, vi fick informationen den 13 mars och redan 23 mars hölls seminariet.

Brännpunkt Europa annonserar alltid sina arrangemang på

Facebook, även denna gång.

- Vi trodde inte att särskilt många skulle anmäla sig eftersom det var så ont om tid, förklarar Astrid Jakobsson van Stam. Men efter knappt två timmar hade vi redan fått in 800 anmälningar som sedan steg till 1117. Så vi förstod att vi måste byta lokal.

Föreläsningen fick istället hållas i Malmstensalen på Handelshögskolan, som rymmer 350 personer.

- Men det räckte ju inte det heller, påpekar Floris van Stralen. Så vi bestämde att streama föreläsningen i två närliggande rum med plats för 90 besökare vardera.

Vad hade då statsministern att säga? Bland annat att det var en sann glädje att träffa Göteborgs universitets studenter och att framtidens statsminister kanske sitter någonstans i publiken. Sedan diskuterade han Sveriges förhållande till Europa, där mänskliga rättigheter, hållbar utveckling samt arbete för alla hör till de viktigaste områdena att satsa på.

EFTER FÖRELÄSNINGEN följde studenternas frågor. De handlade bland annat om vad som händer om Storbritannien lämnar EU, krisen i Grekland, romernas utsatta situation, regeringens syn på euro och Nato samt om hur man bör hantera kriminella gäng.

- Det finns inga enkla svar, men bland annat handlar det om att skapa sysselsättning, menade Stefan Löfven. Det är därför regeringen vill att arbetslösa ungdomar inom 90 dagar ska garanteras jobb eller utbildning. Alla ungdomar ska känna att de har en framtid. Men det är också viktigt att sätta in resurser redan på lågstadiet för elever med problem.

Efter föreläsningen åt statsmi-

FOTO: JOHAN WINGBORG

Floris van Stralen och Astrid Jakobsson van Stam fick arbeta hårt inför statsminister Stefan Löfvens besök.

»Så vi bestämde att streama föreläsningen i två närliggande rum ...«

FLORIS VAN STRALEN

nistern lunch med fem studenter från Brännpunkt Europa. Också rektor Pam Fredman samt tre dekaner deltog i lunchen, liksom Urban Strandberg.

- Det var statsministern själv som hade bett att få prata med studenterna och jag misstänker att det är just sådant här han gillar. Studenter är inte högtidliga, har ingen dold agenda och frågar för att de är intresserade. De som påstår att dagens unga struntar i politik har fel, till det här semi-

nariet kom studenter från hela universitetet. Och att det är våra studenter på Europa- och statsvetarprogrammen som står för arrangemanget gör mig mycket stolt, förklarar Urban Strandberg.

EVA LUNDGREN

FAKTA

Brännpunkt Europa är en organisation som ger lunchföreläsningar i aktuella ämnen. Organisationen leds av studenter på Europaprogrammet och statsvetarprogrammet med stöd av Centrum för Europastudier och Centrum för Europaforskning. Sedan starten våren 2012 har man gett 28 föreläsningar.